

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA

A KIRÁLY-TIGRIS

REGÉNY

IRTA
GIOVANNI VERGA

OLASZBÓL FORDITOTTA
VIRÁG GYULA

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA
1896.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2016
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5557-16-3 (online)
MEK-16244

I.

Már csaknem elfeledkeztem Giorgio La Ferlitáról, mikor egyszer csak kapom a meghívót az esküvőjére. Mióta a diplomáciai pályára lépett, nagyritkán találkoztam vele, akkor is csak úgy futólag. Mikor utoljára Firenzében láttam, hófehér nyakkendője teljes diszében, éppen Japánból érkezett haza s a »Béke« vendéglő körasztalánál szoritottam kezét vele. Szép fiú volt ez az én barátom, teli tüzzel, néha csipkedő, gúnyos modoru, ellátva a londoni s bécsi előkelő társaságok finom mázával, sokat utazott ember, ki mint követségi titkár, összejárta a világot. Igen udvarias volt vélem szemben, fölsimert rögtön, nem beszélt az utazásairól s én ennek fejében köszönetül szivarral kínáltam meg a fekete kávénál, ő viszont az övéiből kínált meg; a társalgás meglehetősen hidegen folyt, aztán abban is maradt; nagyban fogadkoztunk, hogy mennél sűrűbben meglátogatjuk egymást, s kétszer vagy háromszor találkoztunk is az előcsarnokban, mikor ő kijött, én meg bementem, vagy megfordítva. Egy reggel aztán, akárcsak valami bomba pattant be a szobámba, s tudom is én, micsoda párbajról kezdett nekem beszélni; egyuttal fölkért arra is, hogy legyen a segédje; de oly tüzzel, oly hévvel beszélt, hogy én két nem-et is mondtam egy helyett; magától értetődik, hogy ez a mi barátságunkat nem valami nagyon fűzte szorosabbra. Két napra rá hallom, hogy egy kardvágás az ágyhoz szegezte s elmentem, meglátogattam. Láza volt, egy történetet beszélt el, mely maga is lázas félrebeszélésnek tünt fel előttem s melyet majd alább magam is elmondok.

Gyógyulása alatt csaknem minden nap elmentem hozzá; haragudott reám; az igazat megvallva, engem is furdalt egy kicsit a lelkiismeret. Egy reggel nagy sietségben találtam; sebbellobbal csomagolta a podgyászát; azt sem mondta: hova, miért megy, ideges türelmetlenséggel vetett oda egy-egy szót. Kikísértem a vasúthoz s a tömeg morájától úgy látszott, mintha elkábulna. Mikor jegyet akart váltani, azt kérdezte, melyik vonat érkezése esik össze a nápolykonstantinápolyi gőzös indulásával?

- De hát hova megy? - kérdeztem végül.

- Magam sem tudom; egyelőre Nápolyba. Nézz csak ide.

S hirtelen elhatározással megmutatott egy névjegyet, melyre e szavak voltak írva:

»Szeretlek, elutazom, Isten veled!«

Semmi több; a név ki volt vakarva, s a névjegyen csak egy grófi korona maradt, alatta ez a finom, vékony előkelő betűkkel írt sor, melyből mintha ölelő karjait nyujtotta volna felé egy nő, hogy elcsavarja a fejét az én szegény Györgyömnek, ki amugy is, már születésétől fogva sem rendelkezett valami sok higgadtsággal.

Két hónap múlva újból találkoztam vele. Magasan hordta az orrát, mint akinek jó szél dagasztja a vitorláit, s ki az ifjuság illatában fürdik.

Hosszasan beszélt valami pénzösszegekről, melyet régóta hiába vár, s valami Palmiráról, kit a San-Carlo színházbeli diadalai közül ragadott ki, hogy az unalmat az ő társaságában elűzze.

- Az a névjegy? - kérdeztem.

- Melyik? - mintha nem emlékeznék már reá. - Ah, nem! egészen más, egészen más!

S belebámult a szivara füstjébe. Aztán vállat vont.

Giorgio mindig azok közé a szerencsés emberek közé tartozott, kik az élet utjait hintón teszik meg, mint ahogy az iskolában is szokott járni, a mikor nagyon meleg, vagy nagyon hideg volt, s ez vele csaknem minden nap megtörtént. Husz éves korában verskötetet adott ki, mely érdekes dicsfényt kanyarított szőke fürtjei köré; mire harmincz éves lett, az állam költségén

bejárt egy sereg fővárost - az is igaz ugyan, hogy az apja, az öreg La Ferlita, szintén nem egyszer segítette ki a bajból az államot. - Apja, ez a becsületes munkás, erős ember, anyai gyöngédséggel szerette a finom szervezetű gyereket; egészen átadta magát nevelésének, minden tehetségét arra fordította, hogy fia számára az életnek azt az utját egyengesse ki, mely szemében a legszebbnek látszott, a melyen fiacskája legkellemesebben élje le életét; iparkodott vattát rakni lábai alá, hogy ne érezze az élet göröngyeit. A védelem tulhajtott érzetében s abból az odaadó gyámkodásból kifolyólag, mely a nemes és hatalmas jellemeknek sajátja a gyöngéssel szemben, ha tehetne volna, szívesen hordta volna harmincz éves koráig is ölben a fiát. Giorgio elérkezett az ifjukur teljes kifejlődése pontjáig a nélkül, hogy csak egy akadály is utjába állott volna, a nélkül, hogy csak egyszer is lett volna alkalma kimutatni férfias erejét az élet küzdelmeiben. A jó apa csak mosolygott az ő széles mosolyával, amikor az ifjuban látta azt az ideges gyengésséget s asszonyos finomkodást, mely őt boldogult feleségére emlékezteté.

Igy aztán Giorgiónak az év 365 napján jóformán nem is volt egyéb teendője, mint az asszonyok mosolyával foglalkozni. Most, hogy megkomolyodott, s némiképen materialistává lett, mint a hogy egy diplomatához illik is, nem irt többé verseket, sőt szégyelte, hogy egyáltalában irt is valaha. Hanem azért most is megtartotta régi szokását, hogy elálmodozva belebámuljon az üres levegőbe s iparkodott kedvezni a poéta-vérében levő kényelemszeretetnek, törekedett minél lágyabbá tenni annak a kocsinak a vánkosit, melyen ő ifjuságát jókedvűen, négy lóval utazta keresztül. Ha valami kődarabban egyet zökken a kocsi - ha valami bánat, tiz perczig tartó lelkipurdalás vett erőt rajta, valamiképen összeszorult a szive, vagy alkalmatlan pir öntötte el arcát - egyszerűen a másik oldalra vonult, ásitva nyújtózkodott egyet, behunyta a szemeit, hogy ne lásson s így szólt: - Szenvedély az egész! - s nyugodt kedélylyel álmodozott tovább.

Hát ez a jó fiu egyszer csak kapta magát s a házasságra adta a fejét, mely hatszázezer lirát, s gyönyörű barna kis feleséget szerzett neki, mikor Ruscaglia kisasszonyt elvette. Giorgiónak mindig csak a barnák tetszettek legjobban s ez valóban igazi példányképe volt a barnáknak s becsületére vált azoknak a pompás ruháknak, melyeket a vőlegény, anyósa némi tiltakozása daczára, Firenzében rendelt meg.

Mikor barátunk a tremestieri templomban megjelent, ragyogott a szeme s oly diadalmas mosoly ült az ajkain, hogy az angol követ felesége mérgében eltépte a világ legszebb keztyűjét. Az öreg La Ferlita meghalt, fiára szép nevelést, szép pályát s gyönyörű jövőt hagyva, melyet az öreg kénkereskedő pénze s nagyravágyása ugyancsak gondtalanná tett számára. Giorgio a nélkül, hogy a földre kellene raknia a lábát, egyszerűen csak átült a saját kocsijából a feleségébe.

A szertartás rövid volt. Az egész világ napfényvel, virágillattal, a fehér falak vidámságával volt tele; úgy látszott, mintha csak a mi fekete frakkjaink s az örömanya könyázott kendője volnának az egyedüli szomorú dolgok ebben a siralomvölgyében. Az uj pár a készorítások s az üdvkivánatok özöne közt távozott karonfogva, még a tömjénfüst csekélyke fátyolával körüllebegve, az ifju feleség kissé bátortalanul, kissé elfogódva szürke selyem ruhájában, kissé megzavarodva férje előkelő magatartásától. A hintó a templom előtti gyepes téren várt rájuk egy sereg bámész paraszt között, a hintó fényes oldalaiban gyerkőczék nézték visszatükröződő arcfintorgatásukat s nagyokat kiabáltak, amikor a kocsis közibük csapott az ostorral.

- Szerencsés utat az uj párnak!

Szerencsés utat! ne forduljatok vissza többé e felé, mit az ut porában magatok mögött hagytok; ön, asszonyom, ki itt hagyja regényes leányszobája kék virágos kárpitu falait, huszszor kikölszöngött s visszakért kötetét Pratinak, a melyen hiába akarta kisimitani a körömmel belevéssett alig észrevehető jelzéseket; hagyja itt azt a kis órát, a nagymama ajándékát, a

melyre annyi futó pillantást vetett, a mama közelében himezve, abban az időtájban, mikor ő jönni szokott - ő, az a másik; hagyja itt azt az utolsó forró kézszorítást, melyet véle váltott, mikor a tengerészeti iskolába ment, s mikor, mint egy sebzett madárka, fájdalomával kék virágos szobácskája rejtekébe vonult; - és te Giorgio hagyd magad mögött mindazt a sok levelkét, melyek illatossá tették íróasztalod fiókját, emlékezel reájuk? S azt az egyetlen másik levelkét is, melyen egyéb nincs, csak egy grófi czimer és semmi más dátum, csak egy lázzal, hévvel teli nap feljegyzése, mely nap elmúlt, régen, nagyon régen... emlékezel reá?

Én még emlékezem reá, annyi idő múlva, pedig csak egyetlen egyszer láttam őt, s mégis mintha most is szemeim előtt volna a szálloda szomorú, üres nagy szobájában, amint ott állt a tűz mellett, kezei fehérek voltak s fénylettek, mint a gyöngy s lázas szemeit reám meresztette.

II.

Nem tudom, hogy s mi módon találkoztak először, annyi bizonyos, hogy egy idő óta ismerték már egymást, s szemeik kutattak egymás után a Cascine s a Galleria degli Uffizi néptömegében.

- Nem tudnám megmondani, hogy szép-e - szólt egy nap hozzám Giorgio - csak annyit tudok, hogy a bolondulásig szerelmes vagyok ebbe az asszonyba, kinek még nevét sem tudom s ki szemeivel értésemre adta, hogy tetszem neki. Hiuság, kíváncsiság, érzéki vonzalom-e ez benne, az Isten tudja.

Első ízben Pittiéknél egy bálon tudta meg a nevét és még sok egyebet róla: hogy kaczer és büszke, önző, karrarai márvány kívül is, belül is; olyan, amilyennek látszott, jéghideg mosolyával; azt mondogatták róla, hogy az öngyilkosságba kergette a férfiut, ki az egyetlen volt, kit valaha szeretett, szeretett pedig az örülésig egy nőoroszlán szerelmével; Nata a neve, oly édes név, mint két jóleső hangjegy.

- Lesz szives bemutatni néki? - kérdé Giorgio, miután figyelmesen meghallgatta Rancy grófnőt.

- Fölösleges! már ismeri önt.

- Ő?

- Igen; éppen tegnapelőtt kérdezősködött önről, mikor lóháton találkoztunk vele.

- No, és?

- No, és nem.

- Miért nem?

- Mert ő nem akarja.

- Ah!

- Szerelmes belé?

- Nem tudom.

- Tetszik önnek?

- Nagyon.

- A miatt, amit mondtam róla?

- Talán.

- Akar egy jó tanácsot hallani, barátom?

- De nem leszek köteles elfogadni?

- Helyes; hisz nem is volna tanács, ha követnie kellene. Amely nap azt érzi, hogy az esze kezdi elhagyni a grófnő miatt, másnap tétesse át magát Washingtonba, vagy Konstantinápolyba; Washington jobb lesz: az messzebb van.

- Mért akar oly messze elkergetni, mikor én oly jól érzem magam itt is. A grófnő nem akar megismerni, ön visszautasítja kérésemet, hogy neki bemutasson; de hát mi ennek az oka?

- Hát jól van. Adok önnek egy másik tanácsot; ezt már azért, hogy megfogadja: a férjemnek nem kell azt tudnia, a mit Nata nekem mondott, keresse fel, mutassa be ő magát.

- Köszönöm, felelt La Ferlita, ugyanazon a kötekedő hangon.

Rancy gróf barátja volt Giorgionak; gyakran találkoztak a francia nagykövetségnél, meg a külügyminiszteriumban.

- Nagyon szívesen, - felelt a kérésére. - De hát aztán lesz foganatja?

- Biztos vagyok benne.

- Biztos-e?... Nem tudja, hogy ő egészségi okokból jön minden télen Olaszországba? Ez beteg asszony, édesem, ha udvarolni akar neki, nincs veszteni való ideje. Nos hát keressük meg.

Végre meglelték egy terem mélyében az orosz miniszter karján. A nagy tömegben e szőke, sápadt asszonyon mi megjegyezni valóm volt, legfőlegb megjelenésének kecsessége; de azért férfiak is, nők is utána néztek, amerre csak ment: megigézte őket az a nagy, szürke, csaknem zöldes szempár, melyek ragyogtak, mint diadémja gyémántjai, feltűnt nekik szűk, czipőin megfeszülő ruhájának izléses szépsége, mely mintegy kígyó-öleléssel fogta át derekát.

Mikor a két barát feléje közeledett, épp a kandalló előtt állott; jönni látva őket, hirtelen mozdulattal összeráncolta a szemöldökét s a tükörben merően nézett Giorgia felé fényes jégtekintetével; majd megfordulva, pár pillanatig Giorgio arcába mélyedt a tekintete, úgy, hogy ennek eszébe jutott a Rancyné tanácsa, mely úgy látszik, nem volt üres beszéd.

A grófnő hidegen fogadta a bemutatást, fejét könnyedén meghajtotta, a nélkül, hogy a száját kinyitotta volna, a nélkül, hogy hosszasan ránézett volna Giorgia felé, mintegy nem is törődve vele s aztán tovább ment. Ekkor történt az összeszólalkozás, melyet sem La Ferlita segédei, sem Guidoni őrnagyéi, ki híres párbajozó volt, nem tudtak elsimitani, s melyet egy kardvágás hozott tisztába. Ugy látszik, a grófnőnek az a bizarr gondolata támadt, hogy átadta neveivel már teljesen betöltött táncrendjét Giorgionak s ez azt a másik bizarrságot követte el, hogy a maga nevét a Guidonié fölé írta. Ez a maga részéről, mint olyan ember, ki tudja: mi a teendője, mosolyogva, szólanul hajtotta meg magát a grófnő előtt, ennek a közönyös hangon elmondott nyilatkozatára, hogy »hígyje el, nagyon meg van lepelve s a dolog legkevésbé sem tetszik neki«; aztán a tömeg közé keveredve, La Ferlitával néhány szót váltott.

A grófnő nem táncolt többet s mikor Giorgio jött a maga tánczáért, mely neki egy párbajába fog kerülni, látta, hogy távozik a nélkül, hogy szemet vetne rá, mintha nem is emlékezne felőle.

Aztán kíváncsi volt, hogy római czirkuszba illő szeszélyét a két férfi melyike fizette meg életével. Abban az időben, mikor Giorgio ágyban feküdt, sok ember tudakozódott hogyléte felől, sok névjegyet hagytak hátra, melyek közt az utolsó volt az a névtelen, melyet La Ferlita nékem mutatott.

Tehát végre is találkoztak. Rancy grófnőnek nem hiába sugta valami a jó tanácsokat; ösztönyszerűleg nem bizott abban, hogy ezek megismerjék egymást; a véletlen, az ellentéteknek egymáshoz való vonzódása, a végzetszerűség összehozta őket és ime első találkozásukkor történt már valami, később talán még több lesz belőle.

Ebben az asszonyban a szenvedélyes és művészileg kaczer teremtés minden mohósága, minden szeszélye, minden ideges türelmetlensége benne volt - bohém, kozák, s párisi nő volt egy személyben - macskaszeméből kimondhatatlan égő vágy sugárzott ki.

Minden férfi tüzet fogott ez előtt a modern asszonyi eszménykép előtt; férje, ki elvette őt s a többi férfiak, kik férjétől akarták elszakítani, a nők meg gyöngyeiért irigyelték s modoráért; az a hatalmas emberi szenvedély, melynek istennője volt, lábainál hevert, s szüntelenül ugyanazt az egy dicsénetet zengedezte felé itt is, ott is, bálokon, a színházban s látogatásai közt hódoló szavakban s érzélgős szempillantásokban kifejezve. Ő, az istennő, a talapzaton állva, unta magát, s bántotta a sértő kíváncsiság. Egy alkalommal, de csak egyetlen egy alkalommal fogta

el őt is tetőtől talpig az őt körülrajongó, előtte ismeretlen hódolat valaki iránt s akkor lázba jött, föltámadt benne a nőoroszlán. Később, mikor megint megjelent az ünnepélyeken márvány homlokával, hideg tekintetű szemeivel, senki sem hitte volna, hogy belsejében a szenvedély vihara dúl, s abból a viharból, mely lelkét tépdeste, annak a pillanatnak a bukásából misem maradt meg, mint kaczérsága, kielégíthetetlen mosolya s bizonyos vágyó csillogás szemeiben, mely mintha valamit keresne, valami vigaszt, valami emléket vagy talán egy gátot, melyet maga elé állítson. E mosoly s e tekintet nem volt kétkedő, de közönyös - óvatos magában s kifürkészhetetlenül szeszélyes mások szemében.

E két rendkívüli kedély találkozásából, melyeket a mai kor viszonyai teremtettek, drámának kellett kifejlődnie, drámának, vagy komédiának, mint két elektromos sarok közeledtekor szikra pattan ki belőlük. Giorgio asszonyi kedély modern értelemben véve és előkelő; pompás vivó; s olyan, ki egy szeszélyéért koczkára teszi az életét, ki hozzá van szokva ahoz, hogy szeszélyéből szenvedély váljék s hozzá van szokva, hogy szenvedélyének ne tudjon ellenállni semmi; büszke arra, hogy mindig tisztában van önmagával.

Az a másik telve a beteges szenvedély heves és erős kitöréseivel, kóbor természetű s szórakozni vágyó, mind a mellett erős és határozott, szive jéghideg, képzelődése tűz. A férfi csupa nőies finomság, gyöngeség; a nő csupa férfias hév, erély, zsarnoki önkény.

III.

Eljött a tél, szürkén, szomorúan. Giorgio a Cascinén találkozott a grófnővel. Kocsija sarkába huzódott erősen fázva peluche köpenye s takarója alatt. Novemberi szép nap ragyogott a tiszta, azurkék égen. Sápadt volt, lesoványodott, beesett szemei égtek a láztól s elgondolkozva, szórakozottan kalandoztak az utolsó levéltől is megkoppasztott fák galyain. Egymásra szembe jöttek; a grófnő egy pillanatra egészen fehér lett. Tudta talán, hogy ő is Firenzében van? hogy találkozni fog vele? vagy akarta is látni megint?

La Ferlita az ő Palmirájával ült egy kocsiban. A Piazzonén hagyva Palmirát a kocsival, ő maga visszatért. Nem találkozott többé a grófnővel, s aztán néhány következő napon sem tudta viszontlátni. Végre elhatározta magát, hogy Rancy grófnénál fog tudakozódni.

- Igen, felelt ez - tudom, hogy visszatért, de nem volt alkalmam látni őt. Beteg nagyon, tudja?

- Tényleg...?

- Visszajött, hogy a telet Firenzében töltse. Az orvosok két évet adnak még neki s Olaszország éghajlata alá küldték.

Giorgio szórakozottan látszott; közönyös dolgokról kezdtek beszélni; aztán jött még egy-két látogató s a társalgás széles mederben folyt. La Ferlita mikor távozni készült, így szólt a grófnőhöz:

- Azon töröm a fejemet, mit kelljen tennem, hogy egy asszony szeretője legyek, kinek a napjai meg vannak számlálva.

A grófné csodálkozó tekintetet vetett reá.

- Barátom, a fejét nem ismerem, de a szivét igen. Hagyja őt békén, szegénykét! Mindkettejüknek jobb lesz az úgy.

Két nappal később La Ferlita Rancynétől névjegyet kapott, melyen lakonikus rövidséggel e szavak állottak:

»Jöjjön el csütörtökön. Ő is itt lesz.«

- Parázson állott úgy-e, mióta a levelem megkapta? kérdezte Rancyné, mikor látta, hogy tiz előtt megjött. S most kíváncsi megtudni a hogyan?-t s a miért?-et. A dolog úgy van, hogy ő maga hívatta meg magát. A miért-et majd ön mondja meg nekem.

- Ha magam is tudni fogom.

- Természetesen, majd ha maga is tudni fogja. Mondja, kivel volt mult szombaton a Cascinén?

- Ő tette föl ezt a kérdést?

- Kíváncsi! Kivel volt?

- Nem emlékszem arra sem, hogy a mult szombaton voltam-e a Cascinén.

- Hát nem találkozott ottan a napokban a grófnővel?

- De igen.

- Egyedül volt?

- Nem.

- Most már tudom a miért-et. Egyébre nincs szükségem.

S a kérdésektől egészen megzavarodott férfit ott hagyva, két ur elébe ment, kik most érkeztek.

De Rancy grófné csütörtöki jourjai mindig nagyon látogatottak voltak. A háziasszony jobban el volt foglalva, semhogy Giorgio legkisebb felvilágosítást is kaphatott volna tőle hajnali két óránál előbb.

Tizenegy óra felé belépett Nata, pompás öltözékben, mint mindig, de a szeme alatt pár ráncz volt, s az arcza kicsit ki volt pirosítva. Giorgio észrevette a maga helyéről, hogy a grófnő tekintete keres valakit.

A két barátnő udvariasan sietett egymás felé s együtt egy másik szobába mentek. A diplomátának minden Machiavellihez méltó cselfogása daczára sem sikerült a grófnő figyelmét magára vonni. Csak mikor már menni készült, jutott közelébe a zongora mellett, s felé nyújtott kézzel, ajkain mosolylyal, a legkedvesebb természetességgel tett feléje két-három lépést.

- Miért nem látogatott meg vagy egyszer? szólt hozzá olaszul, egy kissé idegen kiejtéssel, de minden zavar nélkül.

Giorgio még mindig meglepetve válaszolt:

- Mert nem kaptam reá engedélyt.

- Ha nem, ugy most kétszeresen adok - s bal kezét is oda nyújtotta. Így kéz kézben szemébe nézett:

- Mindennap otthon vagyok négytől hatig. Ha otthon akar találni, jőjjön négy után.

Giorgio meghajtotta magát s kikisérve, így szólt:

- Az egész telet Firenzében fogja tölteni?

- Nem tudom. Az orvosok azt mondják, hogy az észak éghajlata megöl. Az egészségem, mint láthatja is rajtam, nem sokat ér - a keble, melyet gyöngysorok borítottak, hófehér volt. - Talán márcziusig, talán júniusig maradok. Magam sem tudom teljesen. Én is változékony vagyok, akár csak az egészségem. A grófnéval sokat beszélgettünk magáról. Nehány hó mulva el kell utaznia?

- Attól függ, mivel biznak meg!

- Tudja mit, küldesse magát Pétervárba; ott leszek júniusban és júliusban.

Igy szólván, bizalmasan, mintha már régi barátok volnának, nyújtott neki kezét, s a kocsiba ült.

- Mit mondott? - kérdé a grófné, mikor La Ferlita vele újból találkozott.

- Hogy látogassam meg.

A másik elkezdett nevetni az ő finom, alig észrevehető nevetésével, mely alig láttatott egy keveset fénylő fehér fogsorából.

- Már sokkal jobban van. Nem gondolja?

- Igen.

- Igaz ugyan, hogy egy kis pirosítót használt... Szegényke! Szeretném, ha az orvosok csalódtak volna. Tudja, hogy beszélünk magáról. Megmondta, hogy a férjem mutatta be neki.

- Egyebet semmit?

- Nem. Nevettünk a maga nyakasságán. Én persze jobban, mint ő! Akarja, barátom, hogy komolyan, de egészen komolyan megmondjam, a mit gondolok? Félek tőle, hogy ez a szép kis tréfa komolyan s nagyon rosszul fog végződni, a mi aztán meglehetősen nagy szerencsétlenség volna.

Giorgio vállat vont.

- Tényleg, nagy szerencsétlenség volna! Egyelőre még csak önt féltettem a maga összes tehetségével, nagyvilági modorával s összes diplomataságával egyetemben. Hanem azért eléggé ismerem s tudom, hogy egy utazás, egy érdemjel, egy ballerina, egy nagy veszteség a kártyán meggyógyítaná. Hanem most már Nata beteg, gyenge, ideges, érzékeny, tudom is én, elég az hozzá, hogy veszedelem fenyegeti... mostanában van benne valami szokatlanul beteges.

Giorgio nem mosolygott tovább.

- Hát végre is, milyen asszonynak tartja?

- Könnyelmű szókének - nem szép, de könnyelmű - nagyon elegáns, a ki jól fest a szalonban, a kinek vannak gyémántjai, van szép neve, előkelő férje, a ki tábornok s a czár személyes barátja és így tovább.

- És aztán?

- Az aztánt ne kérdezze, édesem. S aztán semmi, vagy minden. Rózsás álmokat álmodik s a selyemről és bársonyról elmélkedik.

- Ugy beszél róla, hogy végre is kénytelen vagyok belé szeretni! kiáltott Giorgio, iparkodván mosolyogni, de a türelmetlenség némi árnyékával.

A grófné hirtelen fölemelkedett:

- Nos, La Ferlita, menjen haza; álmosak vagyunk s összevissza beszélünk mind a ketten. Holnap vagy holnapután meg fogja látni. Legyen neki barátja, vagy szeretője s legyen öngyilkos miatta. Jó éjszakát!

IV.

A grófnő villája a Principe Amadeo utcán volt; ablakai három oldalról kis kertre nyitak, de a homlokzata a San Miniatóra s a Viale dei Colli kigyózó útjára néztek. A kertecske apró kis pázsit darabkái majdnem akkorák, mint egy biliárd posztója s érdekesek voltak az utak menti törpe fácskák. Ha a nap ráragyogott az ablakokra, tarka függönyök színe verődött vissza róluk. Este, nyolcz órától tizenegyig, mikor a város zaja eloszlott a távolban, ábrándos lámpafény szűrődött át az ablakok selyem s damasztk függönyei között s a fény a rácsokon át rávetődött a kihalt, sötét utca gyalogjárójára és végig futott a hatalmas magniolafák izmos levelein. Az a kevés ember, aki ilyenkor erre ment, megállott egy pillanatra s kíváncsian pillantott be az ablakokon, hogy jól esően legeltesse szemét a barátságos lámpavilág fényében elő-előtűnő butorokon, míg a többi a sötétségben merült el s mikor újra tovább mentek, még akkor is vissza-visszafordultak, hogy felujtsák keblükben azt a kellemes érzést, melyet e barátságos, finom fészek látása ébresztett.

De e boldog fészek belsejében más látvány fogadta az érkezőt. Az utcától legtávolabb levő szobában, a legfélreesebb sarokban szokott Nata ülni a kandalló mellett. A lángok kékes lobogásától tündéries fény ragyogta be; szemei félig behunyva, mint valami két nagy fekete folt sápadt arcán; lábai a szőnyegen kinyujtva, feje a támlásszék párnájára hajtva s vagy egy könyv lapjait forgatta unottan, vagy gépiesen mozgatta legyezőjét. A többi szoba üres, néma és hideg volt; az inas csendesen járt föl s alá az előszobában s e méla csendben a tűz pattogása, az óra ketyegése vagy a tovagördülő kocsik robogása oly szomorú, oly mélabús hatást idézett elő.

Mikor Giorgio látogatást tett a grófnénál, délután öt óra felé, a ház összes ablakai úgy ragyogtak, mint a tükrök; a tető vörös cserepeire s az alacsony, fehér kéményekre pazarul szórta a nap aranyos sugarait. Nata, annak hallatára, hogy kocsi állott meg a ház előtt, ösztönszerűleg fordította fejét a szalon ajtaja felé. Giorgio az ablak mellett találta őt kis gömbölyű, arannyal diszitett asztalka előtt, melyen könyvei s levelei heverték; és magányosabbnak s elhagyottabbnak látszott, mint valaha. A szalon, mely csupa kék selyem butorral volt tele, gyengén volt megvilágítva; a kandallóban nagy tűz égett. A remek téli nap sem egy sugarat, sem egy mosolyt nem küldött e szobába. Az urias, de bús hangulatu kert fái közt a galyakon madarak csiripeltek s az ablakból a függönyök között az esti pirba borult ég egy fényes csikja látszott. A függöny selymén keresztül gyengén, halványan szűrődött át a külső világosság s a kandalló közelében elnyelte azt is a lángok vöröses fénye. Nata, oldalt fordulva az ablak felé, mintha elmerült volna a homályban, szemei még nagyobbaknak, még mélyebbeknek látszottak, sáppadtsága csaknem zöld színben játszott. Mint egy gyermek tapsolta kezével, majd mind két kezét feléje nyujtva, legszebb mosolyával szólott:

- Pompás! Oh, ha tudná, mennyire jókor jön, mennyire hálás vagyok önnek e látogatásáért! Látja? Az én egész életem abban telik le, hogy a kert fáit olvasgatom össze. És nézze, itt az én legnagyobb szórakozásom!

Giorgio lehajolt, hogy megnézzze, mivel szórakozik a grófnő: japán alakot festett egy legyezőre. Aztán elkezdtek Japánról beszélgetni, hol néhány évet töltött La Ferlita.

Nata ezer kérdést tett, egyik bizarrabb volt, mint a másik, s időről időre önfeledten mélyesztette arczába beható, kémlelő tekintetét. Egyszerre csak, egy zománcozott bronz-tárgy s egy csont diszmű leírása közben, hirtelen így szól:

- Ön bizonyára haragszik reám, ugy-e?

A férfi meglepetve kapta föl a fejét; a grófnő nem is nézett reá, a festést nézte a világosság felé fordítva, hogy megszáradt-e eléggé. Szemeit kissé összehuzta, kezei fel voltak emelve; fehérek voltak, mint a viasz s a szélükön, mintha átlátszók volnának. Mintha nem is tette volna fel ezt a kérdést.

- Én? - szólt végre La Ferlita.

- Igen, un peu, beaucoup, passionément! - passionément.

- Mais non! Rien du tout!

Most már feléje fordult, a legyezőt még mindig a levegőben tartva.

- Igazán? Annál jobb! Nem képzeled, mily nagy örömet szerez vele!...

S meghajtván a fejét, szoborkifejezésű arczával, melyről nem lehetett kitalálni: tréfál-e vagy komolyan beszél, halk hangon hozzá tette:

- Merci!

Pillanatnyi csend állott be; úgy látszott, egészen bele merül munkájába; aztán betette a legyezőt egy szekrénykébe s a kandalló mellé állva, lábát a rácsra helyezte, ruháját kissé föl-huzva s könyökével a kandalló párkányára támaszkodott.

- Mindig Firenzében volt, mióta nem láttuk egymást?

- Igen, egy hónapi szabadságomat kivéve, miből aztán nyolcz hét lett.

- Visszajöttöm óta nem láttam s már azt hittem, elutazott.

- De én láttam önt.

- Hol?

- A Cascinén, van már nyolcz, kilencz napja.

- Nem ismertem meg. Akkor kocsiztam ki először, akkor még nagyon gyenge voltam s a nagy néptömeg láttára megfájdult a fejem.

- De most már sokkal jobban van.

- Igen, most már jól vagyok.

La Ferlita, aki maga sem tudta egész alaposan, miről ábrándozott, de a ki, annyi bizonyos, hogy egészen el volt telve ennek az asszonynak a képével, ki úgy elcsavarta a fejét, lassan-lassan kezdett kijózanodni most, hogy közletről s oly nyugodtan, oly egyszerűen, és természetesen beszélgetett vele. Nata ott a kandalló előtt elég csinos volt, de egyéb semmi s csak akkor, mikor úgy a szemeibe mélyen vetette a tekintetét, akkor érezte úgy, mintha egy kicsit megszédülne a feje. Mikor elment, kezét nyujtván néki, így szólt:

- Olyan korán...

Haza menet La Ferlita így szólt magában.

- Fiam, Giorgio, félek, nevetséges figurát csináltál magadból. No, no, helyre kell hozni az ügyetlenséget.

*

Hanem azért elég sűrűn ellátogatott hozzá s az udvarlásnak minden czélzata nélkül. A grófnő igen hálásnak mutatkozott irányában látogatásaiért. Mindig örömkialtással vagy hálás mosolylyal fogadta, mintegy azt akarván éreztetni vele, hogy valóban szép és jó tett az tőle, hogy oly sűrűn eljő a fák számlálgatásában néki segíteni.

- Mily kár, hogy előbb nem ismertük mi egymást. Nem igaz?

Giorgio mosolyogva felelte:

- De hiszen mi már meglehetősen régen ismerősök vagyunk!

- Ismerősök?... ugyan, ismerősök. Egy bálon való találkozás által az emberek a legkevésbé sem lesznek még ismerősök. De egyre megy most már; inkább később, mint soha. Ezen a farsangon szeretnék mulatni. Ön szintén a mi társaságunkban lesz; ön, a Rancyné, a férje s még egynehányan. Csinálunk egy pár bolondságot. Ne féljen, nem fogjuk elrontani a becsületét a minisztere előtt, legrosszabb esetben önnön maga előtt fogjuk kompromittálni.

December szép napjaiban folyton arról panaszkodott, hogy fázik s azért a tűz mellé ülve szoktak beszélgetni. A lángok érdekesen megvilágították sovány, mosolygó arczát. Tréfásan megigérte, hogy mihelyt kisétál valamelyik nap, vele együtt megy ki. Egy nap, mikor La Ferlita jött, így szólt:

- Nagyon hideg van odakinn?

- Egy csöppet sincs. Gyönyörű idő van.

Lassu léptekkel az ablakhoz ment s félrehuzva a függönyöket, kinézett:

- Valóban - szólt vidáman - ez lesz az a nap.

A széles ut, ahogy a napfény végig ömlött rajta, olyan volt, mintha ünnep volna.

Paraszt szekerek döcögtek végig az uton; munkás leányok mentek a falak mellett karon fogva s másik karjukat vagy lógatták, vagy a ruhájukat emelték fel kissé poros czipőik fölött: egy-egy nyitott kocsi robogott végig az uton, kocsisa vigan csapkodott az ostorával; csipogó fürge verébsereg ugrándozott a gyaloguton. A Dom kupolája, az óratorony, a Palezzo Vecchio tornya, mind oly büszkén, oly öntudatosan emelkedtek ki a háztetők s a tetőkön épült hegyes tornyok tömkelegéből, tovább a Pitti palota barna komoly alakja látszott, úgy, mintha rá-támaszkodnék a Boboli-kert sűrű zöld lombjaira. Távolabb a hegyek szelid lejtője huzódott végig, mint valami rengeteg kert, a fehér villák, mint pettyek, pontocskák elszórva a zöld lombok között, melyeket a kigyózó fehér utak is meg-megszaggattak.

- De én oly fáradtnak érzem magam - szólt Nata - mintha egy magam annyit jártam volna, mint ez a sok ember itt együttvéve. Ezek ugyancsak élvezik a szép időt, mintha más dolguk sem volna!...

S hangjában és a homlokára vonuló ránczban kiérezhető volt a boszuság.

A grófnő aztán mindig jobban érezte magát, s csaknem minden este nála volt de Rancyné, Giorgio s még három-négy más barátja, azonban valamennyi közt La Ferlita lett a legbizalmasabb barát, ki sok kedves estét töltött el a Principe Amedeo utcai villában, ott a kandalló mellett, gőzölgő teával az asztalon, és ha eszébe jutott az a vágy, hogy jó volna megcsókolni azt a finom kezét, mely a csészét átnyújtja néki, ezt is úgy tette, mintha csak dilettánskodnék, mintha csak régi szokásból, udvarias kötelességből tenné s nem gondolt többé arra, hogy lehetséges volna ám a józan eszt is elveszteni ezért a szép asszonyért, kivel oly édesen, oly nyugalmas bensőségben szokta eltölteni az estéket. Egy nap nevetve azt kérdezte tőle:

- Miért kérdezte az nap, mikor első izben voltam önt meglátogatni, hogy haragszom-e még önre?... Mondja meg az igazságot... volt ugy-e egy alkalom, a mikor meglehetősen nevetséges színben tüntem fel ön előtt?

A grófnő összehuzta a szemöldökét, vagy azért, mert a kérdés bántotta, vagy mert föl akart idézni az emlékében valamit.

- Nevetséges?... ugyan miért?

- Hát helyes. Ha már nem tudja, vagy nem akar visszaemlékezni reá, hát akkor annál jobb... Ne beszéljünk többé róla.

- De igen - most már emlékszem. Az én szememben egyáltalában nevetséges, ha valaki párbajt vív az imádottjáért s akkor egy negyedóraig én voltam az ön imádottja...

A férfi, ki már hajszálnyira volt attól, hogy levesse magáról a bőrt, amelybe bujt s ostromot kezdjen, jobbnak látta, hogy maga is nevéssen a dolgon. Így e mindkettőjüket zavaró multra rátette az asszony a lábát, ő meg lehajolt e lábat megcsókolni s ezzel vége volt az egésznek. Többet nem beszéltek róla.

V.

La Ferlita ugyancsak bámult volna, ha valaki rábizonyítja, hogy udvarol a grófnőnek. Ha ezt udvarlásnak lehetett nevezni, hát ez bizony ugyancsak sovány udvarlás volt. Az igaz, hogy azon kezdte, hogy belészerelmesedett, akárcsak egy gyerek, egy iskolásfiú, de az első látogatása óta jeget rakott ez az asszony a fejére s őszintén nevetett az ő nagy szerelmén - ezen az ostobaságon; tényleg nem volt szerelmes bele, abban bizonyos volt, de jól esett neki közelében lennie. Ez az asszony egész más volt, mint a milyennek képzelte: csélcsep teremtés, csupa idegesség és szeszély, a ki minden pillanatban más mint az előzőben - s ebben a tekintetben mindig ugyanaz - művészkedés és tettetés nélkül való, kinek talán még lelkiismerete sincs; olyan asszony, akinek egy percben föltett kérdésére nem lehet tudni, hogy kell válaszolni a következő percben. Mint szerető, nem ért volna fel a márkinővel, sem a szőke Targettinéval, sem Palmirával, egyáltalában nem volt valami tulságosan csábító; de mint barátnő, hasonlíthatatlan; soha nem unta magát, ha nála volt, még ha egy szót sem szóltak is; kedélye bizarr s változékony.

Natának voltak órái, melyekben vad, eredeti természete vette uralmába egész lényét; ilyenkor órák hosszat hevert pamlagán a tűz mellett s egy pontra szegzett szemekkel, mozdulatlanul, gondolkozás nélkül hallgatta a lángok pattogását.

Nem egyszer hosszú ideig elhallgatta La Ferlitát a nélkül, hogy egy árva szót szóljon közbe; ajkai könnyedén összecukva, homloka összeránczolva, gondolatai elkalandoztak; egy-egy hang volt az összes felelete; feje fáradtan támaszkodott széke támlájára, Giorgio ilyenkor azt gondolta, hogy ideje már távozni, de mikor fölkel s bucsuzni akart, az asszony neheztelve kérdezte, miért siet olyan nagyon s kérte, maradjon még. Azonban a jelenet nem változott; a beszélgetés vontatott volt, mint ahogy kialvófélben volt a tűz is, mely a kandallóban égett s mikor mind a ketten már vagy félóra óta ültek hallgatagon egymás mellett, a nő fölkel s hidegen jó éjt kívánt neki.

La Ferlita akárhányszor maga is elszomorodott. Az ő jó kedve, bohóskodásai, anekdotái elhaltak ajkain s a borzasztó betegség réme, melyet az asszony nem tudott elűzni magától, rabbá tette az ő lelkét is.

Csak úgy suttymban, szinte lopva mert reá nézni s a fejét törte mélységes keserűségének titkain: iparkodott követni ennek az asszonynak az eszejárását, ki bizonyára mindenütt a halált érezte, a kandalló vidám tüze mellett, a szoba virágai között, a brokát függönyök árnyában, a szépség s ifjúság mind e pompája közt. S maga előtt látta a mult szép asszonyát, amint ragyogva feltűnt lelki szemei előtt, azzal az ingerlő érdekességgel, mely neki sajátsága volt és vonzó eredetiségével. Meghatva, megzavarodva ült ott előtte; hogy nem hallotta gúnyoros hangját: maga sem mert beszélni s gondolatokba merülve nézte dús szőke fürteit, melyek nyakára hulltak, fehér kezeit, melyek térdét átkulcsolák, sápadt arcát, melyre a lángok majd fénylő pirosas színt vetettek, majd fehéres kékes fényt löveltek. Márvány tekintete változatlan maradt, közönye mély és fagyos.

Némelykor, mikor beszélgettek, ha Giorgio szórakozottabb vagy vigabb volt, arczára tapasztotta szürkés nagy pupillájú, foszforeszkáló szemeit s két-három másodpercig így nézett reá, mialatt arcának egyetlen vonása sem változott, egy izma sem rándult meg; ezek az élettől ragyogó szemek e márvány arcon valami különös hatást okoztak, s Giorgio nem tudta kibírni e mélyreható éles tekintetet, mely mintha vádolná valamivel, mintha szemére hányna valamit. Ha félrefordította tekintetét, az asszony ajkai alig észrevehetően mozogtak, mint hogyha valamit mormogott volna.

- Ugyan min gondolkozik? - kérdezte tőle egy nap.

Meglepetve nézett reá a grófnő, úgy, hogy Giorgio már szinte megbánta a kérdést.

- Semmin... arra gondoltam, hogy tegnap este hogy mulattam a Rancyék bálján és hogy tetszett-e nékem a Don Carlos zenéje.

Mikor ilyen feleleteket adott neki, Giorgionak úgy látszott, mintha ismeretlenségének, mely mintegy édes illattal s kimagyarázhatatlan vonzó erővel bír, egy-egy hulláma csapna arczába s ez gyötörte őt. Ilyenkor elnémult, s bemélyedt e rendkívül érdekes nő multja kutatásába s szívét valami fájdalmas kéj fogta el. Nagy rokonszenvet érzett iránta s heves kíváncsisággal gondolkozott e jellemen, ki oly furcsa volt, oly távol állott tőle e benső barátság keretében s éppen ezek a titkok, melyeket előle rejtegetett, vonzották legnagyobb erővel. Némely pillanatokban a nélkül, hogy a legkevésbé kétkednék szerelmében, úgy vágyta, hogy mesélje el neki egész történetét, hogy ne legyenek titkaik egymás előtt...

- Szeretnék a bátyja lenni! - szólt egy nap, mikor a szíve megint megtelt.

Nata hirtelen feléje fordult.

- Miért? - kérdezé.

- Hogy mindig mellette legyek, mint most.

- Hát nem vagyok én jó társaságban?

- Bocsásson meg, ha tulmerész voltam! szólt szárazan.

- Ellenkezőleg. Miért ne lenne az én bátyám! Hát nem vagyunk-e már barátok, nem lehetünk-e jó pajtások! s ha már egyebek nem lehetünk, legyünk testvérek.

- Hogy jogomban állana olvasni a gondolatai között. Hogy jogomban állana kezét szorítani némely pillanatban önnel...

- Hogy védjen, őrizzen; megkönnyítse szenvedéseimet, gyámolítson, mint egy jó bátyához illik. Hogy bébének hívjon édes La Ferlita s bonbonokat hozzon nekem ajándékba?

- Nincs igazam, bevallom! - szólt Giorgio visszahuzva a kezét.

- Hát igazán? oly beteg vagyok én? s azt hiszi ön, hogy a halálra gondolok mindig, mint Mária Magdolna? Hisz ha így volnék, örülnöm kellene az életnek s szeretőket kellene tartanom... Akkor természetesen maga lenne az első...

*

Volt azonban alkalom, hogy zajos, eleven jókedve volt; ilyenkor nem lehetett volna elgondolni azt a bolondságot, mit elkövetni képes ne lett volna.

Egy este visszaküldte a kocsiját s fejébe vette, hogy gyalog megy haza. Kutya hideg volt, s egész testében fázott. Giorgio, ki nem volt valami tulságosan jókedvű, minden eszközt fölhasznált, hogy lebeszélje; de ő, noha csak úgy vaczogtak a fogai, nevetett rajta s azt mondta, hogy őt ez a dolog nagyszerűen mulattatja. Az éj derült, csillagos volt, s a San Gallo kapun tul nem járkált már egy lélek sem. Nata jó szűken összehuzta magán a ruháját s közelébe huzódott. Ez a mély csend, ez a csipős hideg, ez a sötétség, melyet kicsipkézett az a két sor lámpa az elhagyott ut két oldalán, ez a magány, mind szerfölött tetszettek neki, izgatták őt.

- Milyen kár, hogy abban, amit cselekszünk, nincs semmi, de egy morzsányi kivetni való sem!
- szólt rezgő hangon s szemei csillogtak a sötétben és felkaczagott vagy kétszer. Azok, kik vélünk most találkozónak, ugy-e szeretőknek néznének, nemde Giorgio?... Ugyan no, ne haragudjon reám, hadd teljesedjék már az én kívánságom is; maga mondta, hogy ugy sem élek már valami soká.

Még mikor jókedve volt, még akkor is háborgatták ezek a szomorú gondolatok.

*

Gyakran meghívta La Ferlitát villás-reggelire.

Egyes egyedül voltak; ő maga szolgált fel az ablak mellé állított asztalkán, azon iparkodva, hogy kiváló élvezetessé tegye ezt a ragyogó nappali világosságban elköltött reggelit, s közben beszélgettek, tréfálózta, s ő apró falatai után kis kortyokban itta a pezsgős poharából a bordói bort. Aztán, a még rendetlen asztalra könyökölve, a teli csemegés tál fölött elkezdtek beszélgetni, meghittén, nyiltszívűen, mint két jó pajtás. Kaczagva mesélték el egymásnak hódításaikat, kaczerkodásaikat, ifjúkori bolondságaikat. Egyszer elmondta Giorgionak, hogy pár évvel ezelőtt egy tanulógyerekbe volt szerelmes, egyszerű kis diákba, ki azonban festeni való szép ficzkó volt, gyönyörű nagy fekete szemei, olyan nyaka, mint Antoniusnak; csak látni kellett azt a nyakat, mikor levetette piros nyakkendőjét s gallérját kinn a San Gallo kapun túl, ahol pajtásaival lapdát játszott; ő minden nap arra lovagolt, hogy láthassa, s hogy őt is megbámulhassa a fiu, hanem ez goromba volt és fennhéjázó, úgy tett, mintha észre se venné, hogy ez a szép uriasszony az ő kedvéért jön ide, hogy néki udvaroljon. Hanem az ő büszkesége is megtörött végre; és nemcsak hogy szemügyre kezdte venni, hanem többé nem játszott már lapdát s iparkodott szebb ruhában járni; aztán lépten-nyomon elébe került séta közben s a színházakban. Akkor már nem tetszett neki többé s rá se nézett. Eh, hiszen bársony kabát nélkül, meztelen nyakkal szebb volt!

A grófnő és Giorgio ily pillanatokban ezer mértföldnyire voltak annak még gondolatától is, hogy szerelmesek egymásba, hogy szeretői lehetnek egymásnak. A férfi mind inkább nagyobb zavarban volt vele szemben, s mindig attól félt, hogy nem fog sikerülni végig főnntartani véle az egyetértést, ily alkalmakkor meg ugyancsak nehézzé tette a helyzetét. A nő nem nagyon tartózkodott vele szemben, mindig volt egy-egy odavetett mondása, melylyel sarokba szorította, s nem egyszer csipős volt ez a mondás. Mint amikor így szólt:

- Ah; ha maga férfi volna! Milyen volna maga akkor, mit gondol? Szegény Giorgio, nem olyan, mint amilyen most, higgye el!...

A köhögés sokszor elnyomta a nevetését.

Nem egyszer, rögtön azután, hogy oly kedves, közlékeny volt, gyanakodóvá, nyugtalanává vált, óvatosan, csaknem aggódva nézett reá, s ha összevonta a szemöldökét, csaknem volt valami rosszindulatu a nézésében.

*

Egy tánczestélyen, a cotillon zürzavarában odanyújtotta neki titkon a kezét. Forró volt az és száraz. Az arcza kissé be volt festve, a szemei ragyogtak, s olyan kéjes mámor sugárzott ki az egész asszonyból.

- Nem látta, mennyire udvarol nekem Brenti? - szólt hozzá.

- Szegény Brenti! Nem szeretném, ha ugyanezt rólam ugyanezzel a kis gúnymosolylyal mondaná, mint ahogy most tette.

Az asszony vállat vont. Szép, fehér, finom vállalai e mozdulatnál csaknem kiszökkentek a ruha kapsai közül.

- Látja, az udvarlásnak az a módja tetszik nekem, ahogy ott az a fiu csinálja, aki ott áll az ajtó közelében. Látja azokat a szemeket! S így megy az egész este. Nem hiszem, hogy tizenöt évesnél idősebb.

- Szép kor! szeretnék a mellében lenni s hallani, hogy dobog a szive, mikor ráfordítom a szemeimet. Tényleg tetszik nekem félénk külsejével s tüzes tekintetével.

- Észrevette, hogy róla beszélünk.

- Hogy meg lehet hatva szegény fiucska!... biztosíthatom, hogy nem egyszer elfogott a kísértés, hogy most oda megyek hozzá s mindenki szemeláttára megszorítom a kezét.

- Mért nem rabolná is el mindjárt a kocsijában?

- S miért ne? - felelt ideges mosolylyal. Vannak pillanatok, mikor érzem, hogy az ereimben lüktető vér a fejembe tódul.

- Hanem hallja, maga napról napra kurtábban bánik velem!... hát, ha szerelmes volnék magába!

- Ugyan! - felelt elgondolkozva. - Igaza van! De, látja, minthogy nem az, s nem vagyunk azok s nem is leszünk azok, hanem ellenkezőleg, jó barátok vagyunk! hát!... Nézze csak, hátha ezek itt tudnák, hogy mi mennyi sok bolondot csinálunk, ha kettesben vagyunk, maga, aki most oly komoly, oly elegáns!...

De milyen előkelő maga már ma! igazítsa meg a kaméliáját!... Ugy-e, van bennem jó adag csintalanság?

*

Ez időtájt ahoz jött kedve, hogy egy czirkusz társaság előadásait nézze végig s nap nap után el akart menni a Politeamaba. La Ferlita nem egyszer fellátogatott a páholyába, honnan ő fáradhatatlanul nézte messzelátójával a szinpadot; mint jó barátnőjének, nem ritkán csipős észrevételeket mondogatott, úgy, hogy majdnem megharagudott értük. Durczáskodni durczáskodott is.

- Lássá, milyen igazságtalanok maguk férfiak! Ha maguknak tetszik egy ballerina, ugyancsak megnézik, s majd eltörlik a kezüket a nagy tapsolásban. Hát azt hiszi maga, hogy egy szép férfi nem tetszhetik úgy mint egy szép nő? S hogy az akrobaták s a kötél-tánczosok is csak a maguk gyönyörködtetésére valók? Hát a muzeumban nem megcsodálják egy Apolló vagy Bacchus szobrát? s nézze: az ott nem szép férfi e vajjon?

La Ferlita láthatólag boszankodott; de Nata úgy tett, mintha észre se venné; ő volt az első, ki a tapsolást megkezdte, ő, aki sohsem szokott tapsolni, s messzelátóját le nem vette erről az Antoniusról. A szegény ördög végre is észrevette, mekkora hatást tett erre az előkelő asszonyra s elvesztette a fejét, mikor a tapsot megköszönte, már más magaviseletet tanusított, mint előbb, nem volt arcán az a mindenkinek szóló obligát mosoly s a közönségnek azon része felé hajlongott, a melyben Nata is ült. Nem egyszer össze is zavarodott a mutatványában. Amint nagyban folytatta kecses ugrásait, egyszerre csak elvágódott csufosan, a nézők szánó s jóindulatu mormogása közben. Nata oly hangos nevetésben tört ki, hogy a száját a kendőjével kellett eltakarni. A szegény ember többet nem mert az este a szinpadra lépni.

- Lám, ilyen a dicsőség! - kiáltotta fel jókedvüen, látva, hogy Giorgio is nevet. - Nos, ilyen végük szoktak lenni az én lelkesedéseimnek.

*

Másnap Giorgio egy bálon találkozott vele. A Pergola egyik páholyában ült, gyöngyökkel, gyémántos ékszerekkel borítva, előkelően, hideg büszkeséggel, ajkain gúnyos mosoly, legyezőjét úgy tartotta kezében, mint valami királyi pálczát, fejének egy kis bólintásával felelt a mély meghajlásokra, melyekkel üdvözölték, csak néha-néha nyult messzelátójához, hogy valakit szemügyre vegyen; barátja, mindennapi jó pajtása az előtte nyüzsgő tömeg közé keveredett, alig egy kis mosolylyal tüntette ki, mintha nem is tartoznék hozzá s ismét beburkolózott büszkeségébe. Egyszer táncz közben elfogta a köhögés, vissza kellett vonulnia s mikor megint előjött, sáppadt volt, mint a viasz, de újból tánczolni kezdett. Giorgio kocsijá-

hoz kísérte; a míg lementek a lépcsőn, köpenyébe burkolózva, homlokára huzott kámzsájával, felé fordította az arcát s meghatott hangon, halkán, összevont szemöldökkel szólt hozzá:

- Mért néz így reám? Mintha félne egy haldoklót kísérni.

Giorgionak egész éjjel ez a mondás s ez a tekintet járt az eszében.

*

Három vagy négy napig volt beteg, nem fogadott senkit, aztán megint megjelent a színházak közönsége közt s az ünnepélyeken, kissé sápadtabban, kissé lesoványodva, de még több életkedvvel s élvvágygyal, mint annak előtte. A tavasz közeledtével utazásokról, fürdőkről kezdett beszélni s terveket szőtt barátaival, kikkel Svájc fürdőiben akart találkozni.

VI.

La Ferlitát márczius vége felé segéditkárnak nevezték ki, s Lissabonba kellett utaznia. A grófnő ez alkalomból teaestélyt adott, melyre de Rancyékat, Collit, San Damianot, Grandi urnőt s még egynéhány urat hívott meg. Giorgio, legutolsónak távozott.

- Isten önnel - szólt hozzá Nata, utoljára szorítva véle kezét, - vagy inkább viszontlátásra: találkozunk még, nem?

- Bizonyára.

- De vajjon mikor? - a férfinak úgy tetszett, mintha ez a kérdés más hangon volna föltéve, mint egyébkor; de aztán szokott nyugalmával folytatta: - Mikor megy?

- Három-négy nap múlva.

- Portugallia szép ország s ön boldog lesz ott!

A kertre nyíló üvegajtó mellett állottak; Giorgio az utazás unalmairól beszélt s Nata az üvegtáblához támasztva homlokát, őt hallgatni látszott. A hold beragyogott s a grófnő arcát a szokottnál sápadtabbá tette. Egyszerre csak két nagy köncsepp gördült le az arcán; e látvány a férfit meglepte; az egész mult, annak összes ellentmondásai, minden érthetlensége, ez asszony minden ellenkezése egyszerre szemei elé tárultak s mintha valami fénysugár világította volna meg ezt a titokzatos asszonyt. Tehát szerette őt, szerette s a hideg, áthatlan külső álarcza alá rejtette érzelmeit. E könyek, melyek szíve mélyéből jöttek s melyek mintha márványon gördültek volna végig, sokba kerülhettek ennek a sziklakemény jellemnek. Giorgio hevesen megragadta a kezét s remegő hangon kérdezte:

- Mondja, mi baja?

Nata, mint valami megsebzett nőtigris, félrefordította a fejét, egyszer-kétszer megmozdította az ajkait a nélkül, hogy valamit mondana, aztán indulatosan kitépte a kezét kezéből. Majd kistaszítva az üvegajtót, kirohant hajadonfőtt a kertbe a hideg holdfényes éjbe, s mikor Giorgio a nélkül, hogy tudná, mit tesz, a nélkül, hogy tudná, mit gondoljon e csodálatos asszonyról, vissza akarta tartani:

- Nem akarja? szólt tovább menve. A hangja rekedtes, a hangsúlyozása szarkasztikus, csaknem keserű volt.

- Nem akarom, hogy megölje magát!

Az asszony megállott s ragyogó szemével vad pillantást vetett reá:

- Mit bántja az magát?

- Hát nem hiszi, hogy jó barátja vagyok? - mormogta Giorgio.

- Barát? Igen, barátom. Hiszem, hogy maga barátom. De hisz nekem annyi barátom van! San Damiano, de Rancy, Colli... s nem szeretem, ha nekem ellentmondanak a barátaim.

- Bocsásson meg, először történt és utoljára.

Nem is hederítve e felelet hangjára s hirtelen megváltoztatva a maga beszéde hangját, szólt:

- Utoljára?... Micsoda beszéd ez!... De mégis igaz. Ki tudja, látjuk-e mi még egymást, ki tudja?

A hideg miatt megrázkódott s köhögni kezdett.

- Okosabb lesz, ha elhozza a sálomat, ott fekszik az ablak mellett a pamlagon.

Aztán nyakára s mellére borítva a kendőt, a szemébe nézett s föltétlen komolysággal szólt:

- Látja, hogy mégis lehet velem beszélni s hogy végre mégis csak igazat adok az én barátaimnak.

Igy szólva, előre ment az uton, kissé összehuzva vállait, fázékonyan és sáppadtan, ajkait összecsucskva a csipős hideg előtt; némelykor megakadt a saját ruhájában, melyet a lába köré csavart a szél, mely mint zászlócskával, játszott egy kinyuló selyemszalaggal.

- Isten önnel - ismétlé, mikor a kapuhoz értek. Talán még látjuk egymást utoljára.

Giorgio szótlan maradt, legyőzte őt e jellem energiája. Megfogta a kezét s erősen megszorította.

- Mégis... nem jobb-e, hogy utoljára látjuk egymást?

- Miért? - kérde Nata egészen természetes hangsúlyozással.

- Mert elég szerencsétlen vagyok, hogy szeretem önt!

A nő meglepetve nézett reá s egy pillanatig nem szólt:

- Ön! kiáltotta s elkezdett nevetni, azzal a nevetésével, melytől gödröcskék támadtak az arcán: - Ön!... Ah!

Giorgio egy hirtelen mozdulattal eleresztette a kezét; a vér a szivéből a fejébe szökött; de aztán ő is nevetni kezdett, úgy a fogai között.

- Nézze, mily gyönyörű est! Egyedül vagyunk, éjszaka, egymás kezeit fogjuk, a lombuhogás s a holdfény között. Szerelmeseknek illő helyzet. Hát egy negyedórára csak lehettem a maga komeoja; nem volt az egyéb, csak a helyzetbe illő jelenet. Ha tudná, mily szép, mily elragadó a holdvilágban!...

Nata nem szünt meg apró rohamokban nevetni - valami furcsa nevetés volt ez, mely nem felelt meg szemei égő szenvedélyes tekintetének.

- Igaza van. Mondja csak, vajjon hányan vagyunk mi, ezek a negyedóráig tartó Juliák? Én, az a hölgy, kivel a Cascinén kocsikázott, talán de Rancyné is, hát még kik?

Giorgio vállat vont. Az asszony megfogta megint a kezét s édes hangon így szólt:

- Szegény Giorgio! Valamikor régen, valamikor régen kaczerkódtam magával! Most kedvelem magát, tudja, őszintén kedvelem. De szeretni, eltekintve a helyszintől, nem szeretjük mi egymást, sem ön, sem én. - Legalább úgy nem szeret, mint ahogy azt a szép cascadei hölgyet szereti. A mi engem illet...

- Nos, ami önt illeti?...

- Ami engem illet, jobb lesz, ha csak barátok maradunk Romeo, akarja? Jobb magára, jobb reám nézve, jobb az egész világra nézve.

E szavakra megint elkezdett köhögni. La Ferlita szerelmes hévvel fogta meg a karját.

- Nos hát jó, mint barátjának fogadjon szót, menjen be a házba. Hisz még megöli magát!

Nata hagyta, hadd vezesse vissza, engedékenyen mint egy kis leány. Giorgio fölélesztette a tüzet, a kályhához taszította a zsöllyét, hogy fázós lábait melengesse. Nata sáppadt volt s megmegrázkódott; a nagy tűz jól esett neki, mosolygott. A férfi nem szólt többet s úgy látszott, komolyan iparkodik róla gondoskodni. Mikor fölmelegedett s az arcába visszatért az élet színe, így szólt hozzá:

- Kérem, írja le nekem ennek az utolsó estének emlékére, melyen együtt játszottuk Romeót és Juliát, írja le nekem e négy szót: »Szeretlek, elutazom, Isten veled.«

Nata habozás nélkül, feléje sem fordulva nyugodtan felelt:

- Fölösleges, mert már egyszer irtam.

- Tehát még is ön volt.

- Ha azért kért föl, hogy összehasonlíthassa a két írást, úgy fölösleges a vizsgálódás, ha szemrehányást rejtenek szavai, elfogadom mentegetőzés nélkül.

- Minthogy úgy sem szeret már, nem akarok kikémlelni semmit, nem panaszkodom semmiért, nem vetek szemére semmit.

A grófnő szótlanul nézett a lángok közé.

- Azt hittem, nem fogom többé látni - mondta később hidegen, határozottan.

Giorgio felsohajtott.

- Azt akarja, hogy szeretője legyek? - szólt a nő heves hangon, szemébe mélyesztve tekintetét. S mikor La Ferlita meglepetve nem talált egyetlen szó feleletet sem.

- Azt akarja, hogy átengedjem magam holnap vagy ma, hidegen, elszántan, a nélkül, hogy a legkevésbé is szeretném? Akarja?

- De hát miféle asszony maga? - kiáltott La Ferlita pár pillanatnyi kábitó csend után.

Nata éles kaczagásban tört ki, mely utóbb köhögni kényszeríté úgy, hogy belepirult az arcza.

- Nagyon sok beteges kíváncsiság született magával, barátom. Látja, én nem törekszem arra, hogy mindent tudjak, talán okosabb is.

- Hát én megmondom, milyen vagyok én. Együgyü bolond, aki mialatt maga a szemembe nevet, örült érzélemmel imádom. Három hónap óta szeretem, anélkül, hogy tudtam, sejtettem volna; azt hittem, hogy érzelmem első donquijotti korszaka után igaz barátsággá változott. - De egyszerre csak kitört a szivemből s mint valami láz, önkivület fog el. Szavai, mosolya, gúnyos, csipkedő megjegyzései felkorbácsolják véretem s most már tudom, mint lehetséges az, hogy valaki megölje magát azért, hogy letépje magáról a maga gyászos bilincseit.

Ez utolsó szavakra ő, ki idáig mozdulatlanul hallgatta Giorgiót, rá se nézve, megrázkódott s hirtelen feléje fordult, sáppadtabban, mint annakelőtte, mereven függesztve rá szemeit, melyek valami csodálatos, megmagyarázhatatlan fényben ragyogtak.

- És maga... megölné magát?!...

- Ugyan mire volna az jó? Hogy még ezzel is nevetségessé tegyem magam?

- Igaza van. Tudja, mit gondolnék? Hogy hiúságból ölte meg magát, azért, hogy a társaságok, az ujságok mennél többet beszéljenek magáról. De, minthogy a szerelemből kifolyólag váddal illet, hallgasson ide.

A tűz felé fordult; fehér arcza a szobor nyugalmát öltötte magára, de inkább oly hatással volt, mint egy halott arcza, lassan, nyugodt, határozott hangon beszélt; szemeit behunyta, arcának egy izma sem rándult meg.

- Szerettem... egyszer... szerettem azt az embert, kinek a halálát a képembe vágta... szerettem, mint ahogy mások nem tudnak szeretni, én, a szivtelen asszony, és nem haltam meg, mint egy tragikus hősnő, hanem ellenkezőleg!

Száműzetésre ítélt forradalmár volt, lengyel s azt hiszem zsidó; nem volt egyebe a vadász puskájánál. Gyűlölt engem, mert én is az ő urai közül való voltam, azok közül való, kik őket Szibériába üzték, s a kik megbotozták asszonyaikat... szerettem azért, mert gyűlölt, mert került; feneketlen mélység volt közöttünk s engem az örvény az ő karjaiba vetett.

Ránézett La Ferlitára s látta, hogy sáppadt ő is.

- Igazán szeret engem, Giorgio?

A férfi intett a fejével s hallgatott.

- Azt kérдем öntől: meg tudná-e mondani becsületszavára, hogy így fog-e szeretni mindig, akkor is, ha szeretőm lesz; szeretném tudni, mit tenne, ha egy nálam szebb asszony, vagy egy olyan, ki önnek jobban tetszik, mint én, kinek már az is érdeme, hogy nem én vagyok az, ha teszem egy hercegnő, egy udvarhölgy megszoritaná a bálon a kezét, vagy elmenne önhöz a lakására, mit tenne akkor La Ferlita?

Giorgio, mintegy megsemmisülten hallgatott. Ő folytatta:

- Az is azt mondta nekem, hogy boldoggá tettem, hogy örökké szeretni fog, hogy kész meghalni értem, és minthogy szép volt és költő, olyan mint egy kissé maga, mindezt oly vonzóan, oly igézően mondta: az egész környék a mi hóbortjainkról beszélt. Mit bántam én? Boldog voltam, hogy lábaihoz vethettem nevemet, becsületesemet, mint ahogy elébe raktam büszkeségemet szemérmemet, mindent. Férjem nem szeret, nem féltékeny, ő tökéletes gentleman és tudta volna kötelességét, hogy ha meg nem verekedhetik ellenfelével, agyon kell lőnie engem is, magát is. Akkor a Kaukázusban volt. Hat hónap múlva Pétervárra kellett visszatérnem, hogy ott töltssem a telet. Azt hittem, meghalok, Dolski olyan leveleket irt, hogy lázas, álmatlan éjszakákat kinlódtam át miattuk.

Végre teljesen elvesztettem az eszemet s egy rövid időközben, mialatt a gróf távol volt, utra keltem, hosszú utat tettem tél közepén, lovon, kocsin, szánon, ahogy jött, hogy a szeretőmhöz jussak... ahoz a férfihoz, a kinek a lábai előtt térdre rogytam, én, a kinek fejedelmek térdelhetnének lábaim előtt... s aztán, mikor megérkeztem váratlanul, akkor tudtam meg, hogy szórakozást talált magának és, hogy egy másik... nem tudom, hogy hívták, bemocskolta az én emlékeimet, az én szerelmemet. Visszatértem anélkül, hogy láttam volna, anélkül, hogy szemrehányást tettem volna néki; a hosszú utazásban megbetegedtem s mire Pétervárra megérkeztem, azt mondják, megkaptam a tüdőbajt. Pedig az a férfi szeretett engem, úgy, a maga módja szerint, a maguk, férfiak módja szerint. Életem koczkáztatásával téptem szét e köteleket, s mint egy örült, futottam előle. Lázás álmaimban, ahogy ott fetrengtem az ágyon, hallottam zokogását, könnyörgését. Nem tudtam megbocsátani néki, aki oly szégyenletesen lealacsonyított. Bukásomnak nem volt már mentsége, szemtelen, aljas dolog volt... Legalább azt az érzést szerettem volna megóvni, mely bukni kényszerített... S aztán - arcát kezeibe rejtette - nem mondok többet... Megölte magát, mint ahogy maguk szeretik a drámai dolgokat... a pisztolydörrenést... Én, lássa, még most is élek.

Arcz kifejezése egészen megváltozott, mintha nem is ő volna; Giorgio nem hallotta ily hangon beszélni soha.

- Ime, így gondolkozom én a szerelemről és ime miért nem kellett volna önt többé látnom az után a névjegy után - szólt utóbb fátyolozott hangon.

- Hát legalább mondja! - kiáltott Giorgio nagy fölindulással. - Azt, a mit irt... úgy gondolkozik még?

- Igen! - felelt sáppadtan, de a szemébe nézve.

A férfi föluggott.

- Hát akkor miért mondta el nékem ezeket a borzasztó dolgokat! Hát nincs szive! Kegyetlen! Eh, de mit bánom én, ha szeretem! Ha élne az a férfi, megölném s megölném magát is, mert szeretem!... lássa!

Nata feléje fordult, egészen belésülyedve a zsöllyébe s nem felelt másképp, csak úgy, hogy a karfa fölött felé nyujtotta a kezét; a férfi hévvel ragadta meg, hogy csókokkal borítsa el, mikor ő nyugodtan így szólt:

- Szerencsés utat La Ferlita!

VII.

A grófnő a holdvilágban tett sétát pár napi lázzal fizette meg. Nem adott életjelt magáról, egy sort sem irt Giorgionak, mint ahogy azelőtt szokta, mikor látni akarta őt, persze azt hihette bátran, hogy betüszterint vette a bucsuzást, mikor szerencsés utat kívánt neki s már el is utazott Lissabonba. Mikor egy este Giorgio a villájába kiment, hogy tudakozódjék hogyléte felől, míg a szolgál tudára adta, hogy urnője sokkal jobban van, megjelent az ajtóban Nata kimenő ruhában, vállán köpenyével. Meglátván La Ferlitát, barátságosan nyújtott neki kezét, mintha misem történt volna köztük s így szólt:

- Köszönöm, jobban vagyok.

Giorgio zavartan hebegett egy pár szót.

- A Pergolába megyek. Ha nincs más dolga, jöjjön velem.

A San Gallo kaputól a Pergoláig alig váltottak egy pár szót egymással, Giorgio mentegette magát, hogy nem jött meglátogatni, ő pedig azt mondta, hogy nem volt semmi baja, csak szerfölött unta magát. Iparkodtak úgy viselni magokat, mintha a zavarnak még árnyéka sem volna köztük, de azért meg-megakadt s ugyancsak hosszú időre, a társalgásuk s minden fordulónál kinéztek a kocsni ablakán, vajjon megérkeztek-e már? Nata eközben kioldta a fejkendője csomóját s a selyem suhogása a kocsni homályában rezgésbe hozta szerelmese minden idegét.

A színház előcsarnokán keresztül haladván, Giorgio kimentette magát, hogy nincs frakkba öltözve s a páholy küszöbén el akart bucsuzni tőle.

- Nem tesz semmit, csak maradjon. Beül egy sarokba, hol senki sem látja s úgy fogunk beszélgetni.

Igy szólván, Giorgio kezébe hullatta köpenykéjét s a páholy elő részébe lépett, mezitelen karokkal s vállalival, melyek kissé soványak voltak s mintha megremegtek volna a levegő első érintésére; feje virágokkal volt ékítve, szemei ragyogtak kifestett arcán, melyen azonban föltűnt a sáppadt alapszín; mielőtt leült, megállott a páholy elején, rátámaszkodva a bársonyos párkányra s messzelátóját előkelő mozdulatokkal körülhordozta, könnyed fejbólintással s egy parányi mosolylyal üdvözölvén ismerőseit. Aztán leült, megigazitotta térdén a ruháját s vállainak egy pár mozdulatával kényelmesen dőlt hátra székében. La Ferlita tökéletesen elvesztette az esztét. Az első jelenetek alatt a grófnő nem is törődött vele, figyelmét egészen lefoglalta a közönség, vagy önnönmaga, vagy a szindarab. Az első és második felvonás között Giorgio kiment édességeket vásárolni s mikor visszatért, úgy találta, mint ahogy elhagyta, feszülten figyelve az operára. Figyelmét egy fejmozdulattal köszönte meg, de a kis csomagot érintetlenül hagyta a párkányon heverni.

- Jól tette, hogy nem utazott el bucsuzatlanul - szólt végre, a nélkül azonban, hogy szemét elfordította volna a szinpadtól, - nagyon rosszul esett volna, ha nem látom viszont.

- Bocsásson meg. Még ma is azt hittem, hogy beteg.

- Igaz, hogy beteg voltam egy kicsit.

Egy kis idő múlva oda nyújtotta néki a kezét.

- Barátok maradunk, ugy-e?

- S remélem, hogy ha viszontlátjuk egymást, még jobb barátok leszünk, mint annakelőtte.

Nata hirtelen, heves kézszorítással felelt; de aztán gyorsan visszahuzta a kezét s a szemközti páholyt vette szemügyre. Aztán a párkányon kinyújtott kezében tartva messzelátóját, hátradőlt székében.

Olyan volt, mintha tökéletesen belemerült volna az előadás nézésébe, egyszer-egyszer mint valami villamfény lövellt egyet a szeme. Majd kitágultak a pupillái, s mozdulatlanul nézett egy helyre, ajkai összeszorultak, s mintha az arcza megnyult volna. Fejét is a páholy falához támasztotta a félhomályban s meg sem moczczant, csak a keblét borító csipke emelkedett, egyszer lassabban, máskor gyorsabban. Giorgio nem mert egy szót sem szólani, s csak nézett reá. Végre meglepte őt ez a hosszas mozdulatlanság és csend, kissé előbbre hajolt megkérdeni, mi lelte; de látta, hogy szemei be vannak hunyva s úgy tűnt föl néki, mintha hosszú szempillái között könyek csillognának a félhomályban.

E látványra keserűség és végtelen szerelem fogta el, mely szívét színültig megtöltve, torkát fojtogatta; ugyanazok a könyek gyűltek szemébe, mint annak az asszonynak; könyek, melyek a szív mélyéből szívárganak elő, daczos, erőszakos könyek azon a márványhideg arczon, a melyen egyedül ő tudta leolvasni azt a belső küzdelmet, mely lelkében folyik, s csak ő sejtette azt a haragot, mely kitört volna belőle, ha felfedezik, meglepik e pillanatban. A földszinten s a páholyokban viharos taps zudult föl a *Ruy-Blas* kettőse után. Nata föltrezzent, hirtelen fölkelt, fejét rosszul leplezett megvetéssel vetette hátra s menni készült; hangja kissé fátyolozott volt. Giorgio a páholy sötétjében segítette föltenni fejére a kendőjét; ő hagyott tenni magával mindent s ott, a félhomályban állva dobogó szívvvel, hirtelen megfogta két kezével a fejét és sáppadtan, komolyan, eltökélve, égő szemekkel, a nélkül, hogy egy szót szólna, hosszan, sokáig rátapasztotta forró, nedves ajkait az ajakára.

Giorgio mintegy magánkívül ölelte át; ő mellére tette a kezét s mozdulatlanul, zavart szemekkel nézett a szemébe, a nélkül, hogy látná; aztán édesen kibontakozott ölelő karjaiból s elhagyta a páholyt. A férfi támolyogva ment utána, elkábulva, csaknem lélekzetét veszve e szenvedély hevétől, mely mint valami vihar, úgy zugott végig testén-lelkén. Nata gyors léptekkel ment keresztül az előcsarnokon, szorosra vonva keblén köpenyét.

Az egész uton nem nyíltak szóra ajkai; behuzódott a kocsi sarkába, a sötétbe s mikor az utszéli lámpások fénye hirtelen egy-egy sugárcsomót lövelt a kocsi belsejébe, Giorgio csodálkozva látta, hogy ragyogó szemei reá vannak szögezve oly tekintettel, mely csaknem félelmet okozott lelkében. Végre engedve egy ellenállhatatlan ösztönnek, La Ferlita hévvel ragadta meg a kezét, s ő először ideges szorítással felelt neki, melyben a keztyü alól kiérzett a láz forrósága, aztán csaknem haragosan vetette vissza magát a kocsi sarkába.

- Mi baja? - kérdé tőle La Ferlita.

Tompa hangon felelt:

- Utálom önnön magam!

E pillanatban állt meg a kocsi. Nata leszállott, megszorította a kezét a nélkül, hogy reá nézne; de mikor az ő szorítását érezte kezén, némán, kétségbeesve, könnyörögve nézett szemébe, azzal a tekintettel, a mint a páholyban tette, majd hidegen s keményen, mint a tör, a hogy a kocsiban ragyogott szeme a lámpák fényére s röviden, szárazon szólt:

- Nem szeretem önt - tudja meg - nem!

S azzal a nézéssel, ezekkel a szavakkal ott hagyta a küszöbön a nélkül, hogy még egy szót is szólana.

*

A de Rancy háznál fogadó estély volt, s a grófnő csodálkozva látta a későn megérkező La Ferlitát, mennyire ki van kelve magából. Elébe sietett:

- Mi történt?

- Semmi. Holnap utazom Lisszabonba s bucsuzni jöttem.

- Mily sápadt!

- Talán a hidegtől; meg aztán nagyon gyorsan jöttem fel a lépcsőn. De mennyien vannak ma este!

- Látta a grófnőt?

- Igen, vele voltam a Pergolában.

- Eszerint hát jobban van.

- Sokkal jobban.

- S ön?... tényleg elmegy?

- Már a podgyászomat is össze csomagoltam.

- Barátom, az ön sápadtsága aggaszt engem, félek, hogy még megbetegszik. Hagyja későbbre kissé az utazást.

- S a kötelesség? S a pályám? S a miniszter?... Ha esetleg mégis arra a szerencsétlen gondolatra jönnék, hogy elhalasztom az utazásom, akkor, kérem, tegyen meg nekem egy valódi szivességet: gondoskodják arról, hogy rendőrök szuronyos puskák közt erőnek erejével ültessenek vonatra s úgy szállítsanak el.

A grófné félig komolyan, félig tréfásan odanyujtotta néki a kezét s így szólt:

- Nos, ha így vagyunk, akkor szerencsés utat. A viszontlátásra!

Oda jött maga a gróf:

- Hát végre utazik mégis? Engedje meg, hogy gratuláljak önnek, édesem; első sorban az előmenetele miatt, aztán meg száz más okból.

Karon fogva elvezette.

- Nagyon okosan cselekedett, hogy ide jött. Egész Firenze arról beszél, hogy maga a grófnő szeretője: nem mondom, hogy ez nem szép szerencse; de szerencséje magának az is, hogy most már végét veti a dolognak; a férje előbb-utóbb tudomást vesz az egésztől; magától értetődik, hogy ha kenyértörésre kerülne a dolog, hát ön nem haboznék, de körültekintőnek, óvatosnak kell lennünk; egy más emberrel ilyenü összeütközés mit sem ártana, de a gróf nagyon is befentes a pétervári udvarnál s maga még nem nagykövet. S mi kívánni valója van még több?

Utóvégre is Lisszabonban remek szép asszonyok vannak. Az igaz, hogy a grófnőnek nem kell félnie az összehasonlítástól, legalább az ön szemében, ki szerelmes belé, meg azon felül izlés dolga. Jőjjön, gyújtson rá egy szivarra. Elvégre is, tudom én jól, nem csuda, ha beleszeretett; az az asszony egy bizarr teremtés, csupa ideg s oly kedves, oly szeretetreméltó és érdekes, hogy önt izgatta, s oly módon érezte magát ugye mindig, mintha meleg fürdőben élne? Hát bizony, nagy szó az, egy ilyen asszony kedvesének lenni, csak meg ne hallja a feleségem; az ember könnyen elveszti a fejét, de látja, édesem, épp itt van aztán a veszedelem; nekünk azért van vállunkon a fejünk, hogy a dolgaink után lássunk s a magunk érdekeit ápoljuk, ezt maga jobban tudja, mint én, s nem azért, hogy kénytelenek legyünk főbe löni magunkat, mint az a szegény ördög, az a Dolski.

- Ismeri ön is ezt a történetet?

- Ki ne ismerné Szent-Pétervárott többé-kevésbé? Teringettét, veszedelmes asszony ez! Szép, gyönyörű, vonzó, de félelmes a Bayardokra nézve; én ismertem azt a lengyelt Varsóban, szép, művelt fiú volt, de egy kissé föllengző kedély; valami politikai perbe keveredvén, Szibériába száműzték... s ott tette azt, a mit tett. Aztán végre is, miért? - egy nyomoruságos kis szerelmi epizódért, a mit megengedett magának, míg az asszony Pétervárbán volt. A szegény fiú véget vetett az új viszonyoknak! hozzá rohant, hogy lábai elé vesse magát. A grófnő nem akarta látni se többé s egy szolgájával négyezer rubelt adatott neki. A maga szivarja nem szelel, gyújtson másokra, svájci gyártmányu havannák, én szeretem őket. Nos hát, hallja, micsoda egy asszony. Azt mondta neki: én önt nem szerettem, csak megvásároltam, most kifizetem, s a szerelem meg van mentve, még pedig folt nélkül - ennek a szemében az egyedüli istenség a szerelem. A szegény ördög a kétségbeesés lázas izgalmaival azt írta neki, hogy ha meg nem bocsát, a szemei előtt öli meg magát. - Ez az egyetlen mód mindkettőnk becsületét megmenteni, - ez volt az asszony felelete.

Giorgio maga elé fujta a füstöt s szórakozottnak látszott. Aztán a világ legnagyobb nyugalomával így szólt:

- Tökéletesen igaza van, édes gróf; de ha ön volna szerelmes belé, mit tenne ön?

- A mi az ön teendője most. Nem vagyok hős, nem mondom, hogy le tudom győzni sem magamat, sem másokat; egyszerűen visszavonulok: ha azt veszem észre, hogy valami ostobaságot készülök elkövetni, meglehetősen messze húzódok vissza. A tenger végtelen világfájdalmat fog önnek okozni, a hegyek láttára honvágy fogja el - de mindegy, visszavonulni minden áron, a honvágy, a spleen árán is, ha nem tud egy másik asszonyt előkeríteni; s a mi az optikai kérdést illeti, mihelyt nem fogja látni már az Alpesekeket, elfeledkezik mindenről. Én remélem, hogy ez az utazás jót fog tenni önnek.

- Köszönöm.

- S bocsásson meg, édes La Ferlita, ha tulsokat fecsegettem önnek, végül csak arra kérem, győződjék meg szavaim igazságáról. Olyan dolgokat mondtam, melyeket talán önnek nem volt kellemes hallania; különösen amit a lengyelről beszéltem, az nem tetszhetett önnek, de remélem, javára lesz. Ez egy szörnyű asszony, édesem, ebbe a világba nem illő gondolatokkal, melyek a mi világunkban elég furcsa hatást idéznek elő s melyek, remélem, önnek nagyban elősegítik az elutazását.

- Már nem utazom el.

- Megbolondult?

- Tudom jól, hogy örültség, de nem utazom.

- Azok után, a miket önnek elmondtam?

- Talán...

- Édes barátom... No annyi bizonyos, hogy én még nagyobb bolond voltam, hogy ezt nem láttam előre.

*

Másnap, mikor Nata legkevésbé várta, megérkezett a férje.

A férj és feleség jó barátok szoktak lenni az év három vagy négy hónapjában, mikor a fővárosban összetalálkoztak; de máskor a gróf mindig távol volt küldetésekkel megbizva. Sejthette, sőt talán várta is a felesége meglepetését.

- Tudom, hogy jobban van, - szólt hozzá - s azt hittem, fölhasználhatná a szép időt, hogy Oroszországba visszatérjen. Két heti szabadságot kértem, hogy haza kísérhessem.

A gróf körülbelül negyven éves ur volt, magas, szőke, kissé kopasz a feje bubján s kissé idő előtt vénült arcza volt; de egész külsejében, modorában, minden tettében s szavában katonai ridegséget tanusított, nyugodt, határozott volt egész magatartása, mely gyanut s bizalmatlanságot keltett az emberben. Hideg s mélyreható volt a tekintete.

- Köszönöm, felelt Nata.

Az nap este egy titokzatos levelet kapott, melyet a szobalánya utján csempészték be hozzá:

»A férjed gyanakszik. Vigyázz!«

A gróf semmi, de éppen semmi gyanut sem árult el s egész nap a képtárakat s a muzeumokat látogatta. Mikor haza tért, látta, hogy a ház tele van az utazásra való előkészületekkel.

- Mikor akar utazni? - kérde a feleségétől.

- Akár holnap is. Készen vagyok.

La Ferlita azonban mitsem tudott a férj megérkeztéről s a málháit bontogatta. Este egy levelet talált az asztalán:

»Azt reméltem, hogy láthatom még egyszer. Mikor a minap elváltunk egymástól, sem ön, sem én nem gondoltuk volna, hogy ez az utolsó isten hozzád lesz. Tudja meg, hogy sokat szenvedtem; de most, e pillanatban, mikor irok, rátámaszkodva ugyanarra az asztalra, melyre maga annyiszor támaszkodott, úgy érzem, mintha meg kellene halnom. S szeretnék meghalni, mielőtt elutaznám. Még néhány napja itt volt, itt ült a pamlagon, rákönyökölve a pamlag támlányára s a szívem majd széthasadt arra a gondolatra, hogy pár nap múlva talán örökre válni fogunk.

»Voltak pillanatok, épp mikor legkevésbé gondolta volna, melyekben szerettem volna karjaim közt megfojtani, mint valami aczélgűrűbe, úgy ölelni karjaim közé. Szeretem! Szeretem! most, hogy nem fogom látni többé, most mondom meg; megmondom, hogy szívébe zárjam e szót, mint a hogy én az én szívembe zártam arcját. Fogadja meg most, mikor e szavakat olvassa, most, mikor többé nem fog már látni, hogy nem fog elfelejteni soha; lelkének semmiféle szenvedélye: a szerelem, a játék, a nagyravágyás, semmi sem fog velem fölérni; mindez közömbös lesz előtte, ha összehasonlítja őket annak emlékével, kinek soha még egy ujját sem csókolta meg. Ime így akarom én, hogy szeressen: ha a szeretője vagyok, talán azzal végeztünk volna, hogy hátat fordítunk egymásnak bucsutlanul; minden nap, melyet együtt töltünk, egy-egy ábrándtól fosztotta volna meg lelkünket; az én szerelmem tárgya minden más férfi fölött kell, hogy álljon. Önre akarok gondolni mindig, hosszú fájdalmaim között, a magányban, a rám váró keserőségek között, abban a gondolatban akarom ringatni magam, hogy ön úgy szeret, mint egy magasán álló lényt, hogy ön még halálom után is mindenütt s mindig keresni fog. Arra kárhoztatom, hogy mindig rám gondoljon, arra kárhoztatom, hogy lelkében imádjon engem, mint egy istenséget, mert szeretem! Jól tudja, hogy csak pár hónap az életem, önben akarok tovább élni. Isten önnel, Giorgio; teszek önnek egy ígéretet: el fogok jönni, hogy közelében haljak meg, nem fogom látni, lesz annyi erőm, hogy elhagyatva tudjak meghalni, de ön rám fog gondolni, ugy-e? Talán épp abban a pillanatban fogja azt mondani: ő itt van, a mikor meghalok. Látja, sirok, s biztosíthatom: ritkán esik meg velem! Térdein szeretnék zokogni.«

*

Az óra az íróasztalon ütött. A csengő hangokat nem hallotta Giorgio; a szél eloltotta a gyertya lángját: akkor vette észre, hogy az ablak nyitva van. Az utca csendes, elhagyatott volt, a magasban, a tetők fölött, melyek a homályban szinte összefolytak, a csillagok ragyogtak. La Ferlita elfogult szívvel állott az ablakban, maga sem tudta, hol járnak gondolatai; a város tornyaiban egymásután hangzott a harangok hangja, az órák ütései; időről-időre felhallatszott a csendben a Santa Maria Novella vasutállomásról az induló gőzösök füttye; az egyetlen gondolat, a mely világos körvonalakban rajzolódott le a lelkében, az volt, hogy sohse hitte volna, hogy Firenzében ennyi torony-óra van.

Végre eltávozott hazulról s maga se tudta, miért, a Principe Amadeo-utca felé vette útját. A villának a megszokott külseje volt, mi változást sem lehetett észrevenni rajta. La Ferlita most emlékezett rá, hogy nem egy éjszaka kapta rajta magát, hogy e ház előtt, ez ablakok alatt sétál s akkor is ilyen volt ez a fehér falu homlokzat, melyen a fák hosszú, sötét árnyakat rajzoltak s a két sarkán égő gázláng fényéből, mint valami relief, léptek elő körvonalai. A gázlámpa sárga világa megtörött a kerítés vas rudainak aranyozott hegyében.

A kertut elején a porondban egy urasági kocsi keskeny kerekének a nyomát jól szemügyre lehetett venni. Minden a régi volt, csak egy a szokatlan: az a »kiadó villát« hirdető czédula a rácsos kapun, mely meg-meglibbent, a mint a szél megmozgatta.

VIII.

Mult az idő! Az öreg La Ferlita is meghalt; Giorgio megházasodott; aztán meg egy másik ünnepre voltunk meghiva: az elsőszülött keresztelőjére.

Ugyanazok a vendégek jelentek meg itt is, ugyanazok az urnók, hanem más ruhában, ugyanazok az urak fehér nyakkendősen, fekete frakkban, az anyós, ki járt-kelt egyik szobából a másikba, selyemkendője sárgább volt, mint valaha, a fiatal asszony szép, mint a lakodalomkor, de sápadtabb, s egy nagy zsöllyében, vánkosok között ült, gyengén, erőtlően, végül a férj, ki még mindig szép és elegáns ifju volt, de a ki oly érdekesen furcsa jelenség volt a batiszt pólyába burkolt kis csecsemővel karján, kit diadallal hordozott körül a vendégek között őszinte örömeiben, s megcsodáltatta azokkal, kiknek még nem volt ilyen kis csemetéjük, s azokkal is, kik maguk is részesültek abban a szerencsében, hogy ilyen gyenge, ügyetlen kis jószáguk legyen, ki szeszélyes, hirtelen kézmozdulataival, arcfintorgatással, egy-egy elpityeredéssel adta tudtára a világnak, hogy él.

- Nini! tán csak nem? De igazán, La Ferlita az ezzel a kis babával a karján! - mormogott Crespi, egy megátalkodott agglegény, mikor Giorgio elment mellette.

- Hadd nézzem csak! Már haja is van! - kiáltott egy előzékeny vendég, hogy elnyomja Crespi csodálkozását.

- Igen - felelt Giorgio mosolyogva. - Még pedig szóke.

- Minden ujszülött szóke - szólt Verneti.

- Egészen olyan, mint te, tökéletesen rád ütött, a homloka, az orra... nézd csak, hát nem szakasztott olyan az orra, mint a Giorgioé, mi?

- De én ugy látom, hogy egyáltalában nincs is orra.

- Furcsa, milyenek is voltunk... mikor a világra jöttünk.

- Édes Crespi - szólt végre La Ferlita - mikor neked lesznek gyermekeid, te is olyan leszel, mint én most, én mondom ezt neked, s bolondul jókedved lesz, ha a kis fiad rugdalozását fogod érezni a karjaid között a pólyában.

- Igen... Igen... hiszem - felelt Crespi zsebredugott kezekkel - majd ha lesznek.

*

A másik szobában Giorgio feleségének bizalmas barátnői s élteesebb asszonyok gyűltek össze s elhalmozták a fiatal menyecskét kedveskedéseikkel, tanácsaikkal; a kis gyerek kézzől kézre járt, mint egy játékszer, Giorgio, mikor a felesége magára maradt, odament hozzája, ráhajolt ölében lévő kis gyermekükre s mosolyogva mondott neki néhány szót. Az ajtó függönyei közt látható nagy, párnákkal borított zsöllye abban a halványan világított szobában, az a fehér ruhás nő, beesett halvány arczával, a férfi szóke bajusza a fehér főkötő mellett, az a halk nyöszörgés, melyet a kis csecsemő hallatott, az a hófehér kéz a mint a fekete frakkra támaszkodott, kívülről az elegáns, selyembe öltözött, gyöngyökkel borított keblü, meztelen vállu hölgyekkel, s fekete ruhás, frakkos urakkal zsufolt ragyogó tereméből nézve, idegen, érdekes és sajátos látványt nyújtottak, mint a hogy Crespi megjegyezte.

- Becsületesemre, ha feleségem s gyerekeim lesznek, mint ahogy Giorgio mondá, én lakatot fogok akasztani a házam kapujára! - mormogta s végre valahára kihuzta a kezét a zsebéből.

A férfiak, azok legalább, kik nem tudtak kinek udvarolni, lassan-lassan behuzódtak Giorgio szobájába szivarozni s hogy az asszonyokról s politikáról beszélgessenek. Giorgio jött-ment.

- La Ferlita a dadákról fog mindjárt beszélni - sugta Crespi a szomszédja fülébe. No, nekem elég volt már belőle, inkább a divatról kezdek beszélgetni ezekkel az asszonyokkal.

S a vége az lett, hogy a fehér nyakkendős, elegáns fiuk végig heveredve a diványokon, zsöllyékben, szájukban szivarral valamennyien az asszonyokról kezdtek beszélni, még pedig minden utógondolata nélkül annak, hogy épp ők voltak azok, kik ezelőtt öt perczzel egyik bókot, gömbölyü, szép finom mondást a másik után mondták ugyanazoknak az asszonyoknak a szemébe, kikről most meg nem valami hizelgően nyilatkoztak. Mindegyik megtette a maga megjegyzését s ha az asszonyok az ajtó mögött hallgathatták volna, miket beszélnek, ugyancsak épületes dolgokat hallhattak volna.

- Az asszony a teremtés legszebb állata, de nagyon bonyolult ösztönei s érzékei vannak.

- Crespi a bárónéval vesztegeti az idejét s nem veszi észre, hogy Giulio az első vonattal megérkezett már.

- Nézd barátom, én pártolom a nőemancipációt, akkor majd nekünk fognak ők udvarolni s nekünk lesznek szeszélyeink s mi leszünk idegesek.

- Ez a Crespi minden szellemessége daczára hülye egy fráter ám, a bárónő az orránál fogva vezeti őt s elhitesi vele, hogy Giulio is, meg a többi három elődje se volt egyéb, mint jó barátja. - S az a szegény ember! - A török nép a világ legszellemesebb népe. - Láttad a marchesát ma este? Te, micsoda vállak! - És mennyi rizspor! - Édes barátom, a faképnél hagytam Ersiliát, unalmas volt, nem volt benne egy mákszemnyi változatosság! - Édes Bassano, az asszony nem egyéb, mint fényüzési cikk; ha az istállómban két ló helyett hatot fogok tarthatni, akkor megajándékozom magam egy szeretővel is. - Barátaim, ti csak beszéltek, de én már két ízben voltam szerelmes, és torkig is vagyok már vele; az első szeretőm egy szeleburdi bolond volt, aki minden nap két pár keztyüt tépett szét; a második egy érzelgős teremtés, ki féltékeny volt a szellőre s a szivarom füstjére is, s a kit mindig azzal a virággal kellett megvigasztalnom, melyet a virágáros leány minden reggel könyek közt tűzött a kabátomra; becsületesemre nagyra becsülöm azt, ki a házasságot még teoriában is gyűlöli.

Hát ez a Ferlita? Ki hitte volna? - Ezt nevezem én elzüllésnek! - De barátaim, szólt közbe De Natale, ki nem igen szerette az ilyen léha beszélgetéseket, ti úgy beszéltek, mintha nem volna sem anyátok, sem feleségetek, sem nővéretek. - Oh, ami a feleségeinket illeti... ha volna a világon még egy olyan ártatlan, szelid teremtés, mint az én feleségem, minden jó barátomnak azt tanácsolnám, hogy vegye el feleségül. - Kedves De Natale, a nővér nem olyan, mint a többi asszony s azt én is tudom, hogy vannak nők, kik méltók arra, hogy az ember szeresse őket s a kik minden tekintetben tiszteletre érdemesek; de azok csak kivételek, szólt Falchi. - Nos hát jól van, minthogy annyi kivételt láttok magatok előtt, a hányan vagytok, szólt a szkeptikus Crespi, ki a bárónéval szemben minden szépségszeréről lemondott, miért akarjátok tagadni, hogy La Ferlita boldog a házasság igájával a nyakában? - Ki mondja, hogy nem az? Adj egy szivart. - S az izlés dolga.

- Te mondtad, hogy iga! - No én azt kívánom, hogy csak mennél később legyek ily boldog.

- Igen, majd ha a feleséged nem lesz szép s így nem lesz okod féltékenykedni s mikor a gyermekeid csak arra lesznek jók, hogy téged aggodalomba ejtsenek, hogy nagyon fiatalon fogod őket árván hagyni.

- Helytelen önzés az tőled, édes Falchi, a melyet ugyancsak drágán fogsz megfizetni. - Elvégre is De Natale te is boldog s meglegedett férj vagy s mi mindnyájan szintén azok vagyunk. Nincs igazam, uraim?

- Persze! persze! - Azért hát jó is lesz megkérni Giorgiot, ígérje meg, hogy a feleségének nem fog egy szót sem szólni arról, a miket mi itt összefecsegünk. - Barátaim, én csak önző vagyok,

és Giorgio sem más. Mert hát a mi boldogságunk nem okoz költséget, s a mellett könnyen elérhető s egyszerű, nyugodt. Majd ha ti köszvényes lábbal fogtok a boldogság után döcözni, ki-ki a maga módja szerint, akkor igazat fogtok adni nekünk. Tudod, miért nem bánt engem a te kétkedő mosolyod? édes Falchim; miért nem bánt a modor, melylyel Bassano maga elé fujja a füstöt? Azért, mert tudom, hogy a jelen pillanatban, melyben szivarral szátokban, zsebredugott kézzel, végig heveredve a diványon s mosolyogva hallgattok, te arra gondolsz, mennyi pénzedbe kerül a te Giudittád; te arra, hogy a bárónő mással udvaroltat magának; te meg, hogy kezded unni azt a tulságos sokáig huzódó viszonyt... melyben azzal a nem tudom melyik asszonnyal állasz. - Mind ezek igen jó érvek önnönmagad számára, kedves De Natale, ki sohsem koptattad a járdát asszonyok után, de hogy volt egy idő, a mikor Giorgio jobban lelkesedett a szép asszonyokért, mint a Palazzo Vechio-beli miniszteriumért, azt én tudom legjobban.

- Mondd csak Bassano, ismerted te azt az orosz nőt, a ki úgy elforgatta a Giorgio fejét, mint valami malomkereket? - Azt mondják, szép asszony volt, némelyek ugyan az ellenkezőjét is állítják... Homeopatikusan gyógykezelte magát. A vége az lett, hogy valami szálloda egy szögletébe vonult meghalni, mint ezek a mellbajos előkelő asszonyok valamennyien, kik idejönnek Északról. - A propos! mellbeteg s előkelő asszony. Én is ismerek egyet, az acirealei fürdő szállodájában lakik, még meglehet, hogy ez a La Ferlita szeretője, annál is inkább, mert az is orosz! szólta Bassano. - Szép? - Hát mellbeteg barátom, csont és bőr, hanem szép, nagy szürke szemei vannak. - Azt ismerem én is, szólta Rendona doktor, én gyógyítom.

- Hogy hívják?

- Tudom is én. Conti urnőnek adja ki magát, de úgy beszél, mintha török volna. - A La Ferlita asszonya is elrejtette a saját nevét valami álnév alá. - Hanem szép asszonynak kellett lennie, még mindig szép szemei vannak. - S nincs reménység? - Mondhatni semmi; a betegség harmadik fokán vagyunk, sőt már ennek is a végén, a bal tüdejéből nincs meg már több egy akkora darabnál, mint egy gyermek ökle; a tüdő már egészen elpusztult. Az összes tudomány nem terjed többre, mint hogy két, legföljebb három hétig tarthatom fenn benne az életet. Nem értem, az orvosok miért vették szokásba, hogy úgy huzzák-halasztják a dolgot, mikor a betegek már a legvégső stádiumba jutottak. Képzeljétek el: micsoda kínos, keserves egy utazás az ilyen. Az igaz ugyan, hogy többször nem teszi meg ezt az utat.

Giorgio pár perczzel előbb lépett be s az ajtófélfához támaszkodva hallgatta Rendonát, a nélkül, hogy egy szót szólana. Mikor az orvos befejezte beszédét, melyből kiértett az ily dolgok elmondásához szokott ember közönye, egy pillanatnyi csend állott be, mintha a vig-ságra a halál árnyéka vetődött volna. Néhányan megnézték órájukat s távozni készültek. Míg a házigazda két kézzel bucsuzott vendégeitől, az orvoshoz így szólt: - Maradj még egy kicsit, Rendona, azt hiszem, Erminiának van egy kis láza. - Crespi, ki utolsónak maradt, dörögve távozott.

Mikor Giorgio megszorította az orvos kezét, egy pillanatra megállott s a szemébe nézett, mintha valamit akarna neki mondani, de aztán kétszer-háromszor megszorítva kezét, így szólt:

- Nemsokára látni foglak, ugy-e?

Rendona utolérte Crespit a lépcsőn, minthogy együtt szoktak hazafelé menni.

- Egy kis láza van, mondá az orvos; az igaz, azok az asszonyok tele beszéltek a fejét. De mi az ördög lelta a férjét? Száz kérdést is intézett hozzám az arcirealei betegem felől.

IX.

A család bizalmas barátnői eltávoztak, miután utolsó előtti, utolsó s legutolsó tanácsaikat is elmondták, az anyós, ki folytonosan izgett-mozgott, járt-kelt, ő is elment, a csecsemő csendesen aludt fehér s kék bölcsőjében, a lábbadozó maga is szunyadozni kezdett. Giorgio leült az ágy mellé. Az a nyugalom, az a csend, az a mérsékelt, halvány fény derültté tette lelkét; úgy érezte, hogy valami ünnepélyes béke fogja el a szívét; ezeknek a falaknak, ismerős butoroknak volt valami mosolygó, nyugalmas a külsejükben s a mellett valami új, úgy hogy az egész szoba megtelt vele, az a kis kék és fehér bölcső a divány s az ágy között.

Az utcáról az alvó város halk zaja hallatszott fel: egy-egy kocsi robogása, itt vagy amott az ablakot tették be, vagy a kaput; valaki a kávéházból vagy színházból jöve siet hazafelé, szaggatott beszélgetések moraja, s e hangok közé vegyült az alvó asszony pihegése s azé a kis teremtése, ki ott feküdt közelében. Giorgio szemeit az ágyon és a bölcsőn legettette, szívesen nyugodott meg tekintete e két gyenge teremtésen, kik nyugodtan alszanak, bizva az ő szemeinek virrasztásában s karjai támogatásában, s mikor erre gondolt, erő és életkedv töltötte el egész testét, s a szőnyeg, melyre lábait helyezte, puhábbnak tünt fel előtte s lágyabbnak érezte a zsöllye támláját, melyre fejét lehajtá; édesebb volt a szoba langyos melege s enyhébb a lámpa fénye. Nem volt álmos, csak kipihente e barátságos szoba ölén az unalmas fecsegéssel eltöltött est fáradalmait. A nélkül, hogy tudná, mennyire boldog, ösztönszerűleg összehasonlította jelen állapotát azzal ott barátai között, gépiesen hasonlította össze tétlenségüket, beszélgetéseik paradoxonait, a tetteikben nyilvánuló ellentmondásokat a maga multjával, a maga lelkének izgatott vágyaival, elgondolkozott azon a nem is oly régen abba maradt multon s valami kínos nyugtalanság fogta el, mikor barátai végső beszélgetésénél s orvosa végső szavainál megállapodott.

Lassan-lassan mélyen belémerült gondolataiba. Erminia felé fordulva aludt, szelid arcza halavány volt, sápadt vonásai közül még jobban kitünt szemöldökeinek feketesége; néha-néha úgy tünt fel neki, mintha az a megnyult, viaszsárga arcz meg volna merevedve; majd hallucinálva maga előtt látta annak a másiknak, kiről Rendon beszélt, annak a fürdőbeli beteg asszonynak a fekete hajjal környezett, sáppadt, lesoványodott arczát, a láztól s a szenvedélytől égő szemeit. Ennek a látománynak a fekete hajában volt valami ijesztő, valami visszautasító. Fölkelt, hogy homlokon csókolja Erminiáját s megnézze kis gyermekét. Ott feküdt a piczinyke teremtés szalagos batiszt pólyájában, ajkai félig kinyilva, kis kacsója ökölbe szoritva a mellén; anyja arczán szelid mosoly vonult meg, mintha álmában is látná gyermekét. A férfi kissé szórakozottan nézett körül, tekintetét végig hordozta a falakon s a butorokon; aztán lehajolt a csecsemő fölé, ki a csóktól nyöszörögve ébredt föl.

X.

Két hét mult el; beállt a tavasz és Erminia asszony, kinek arczára újból visszatért az egészség pirja, látogatásokat fogadott s a nap melegebb óráiban kikocsizott: nagyon boldog volt.

Reggeltől estig kis fiacskájával bibelődött, majd meg, mikor Giorgio is hozzásegődött s ügyetlen komolysággal forgolódott a kicsike körül, Erminia mindenképen azt bizonygatta, hogy a kicsike hangjáról és nevetéséről megismeri az apját.

Ruscaglia mama mindig náluk időzött, többé-kevésbé pontosan megérkezett minden reggel. Egy reggel titokzatos arccal szólt leányához: Találd ki, ki érkezett meg? Az unokatestvéred, Carlo. Két havi szabadságot kapott. Ha látnád, milyen szép fiu, milyen jól áll rajta az egyenruha! Volt Lissánál is a szegény fiu, elsülyedt a hajójuk s tizenégy órai kinlódás után úgy fogták ki a tengerből! Az embernek a hajaszála égnek mered, mikor ezeket a szörnyüéseket elbeszéli. Majd elmondja neked is. Most Indiából, vagy Amerikából jön, nem is tudom, elég az hozzá, hogy bejárta a világot. S mégis az ember azt hinné, hogy csak most hagyta el a collégiumot, olyan keveset változott. Kérdezősködött rólad is, és azt mondta, hogy még ma eljön hozzád.

La Ferlita eltávozott hazulról s csak Erminia asszony volt otthon. Szalagot varrt a kicsike főköötjére. Tágra nyitott szemekkel hallgatta anyját, s a nélkül, hogy tudná, miért, egy szó sem jött az ajkára, csak elsápadt s a térdeire fektette a főkööt s a kezét.

Ruscaglia asszony csak fecsegett tovább, Erminia meg elgondolkozott, hogy hát végre is természetes az, hogy Carlo előbb-utóbb haza jöjjön, hisz látta ő azt előre és csak a visszatérés váratlan hire okozott neki ily meglepetést. Anyja még vagy félórai fecsegés után eltávozott. Erminiát megzavarta egy kissé a várt látogatás; csaknem szerette volna, hogy bárcsak ne is jönne, vagy legalább maradna még el egy pár napig; előre aggasztotta őt az a zavar, a melybe hozni fogja az unokatestvérével való első találkozás s az az első pár szó, melyet egymással váltani fognak; nem tudta, tegezheti-e még, szerette volna is, nem is, ha a férje jelen lenne ennél a találkozásnál. Végre megszólalt a csengetyü s hallotta a közeledő léptek zaját. Carlo szép fiu volt, arcza kissé barna, szicíliai típus, de vonzó és nyílt; gyorsan közeledett felé, megfogta a két kezét s oly testvéries, őszinte örömmel rázta meg, hogy az unokanővérnek nem volt ideje sem zavarba jönni. Leült mellé az alacsony székre s mint jó tengerész, mindjárt tegezni kezdte, aztán hozzá fogtak a társalgáshoz, mintha a beszélgetésük csak pár nappal ezelőtt maradt volna abba. Most már szabadon lélezett az asszony s rámosolyogva, tekintetével köszönte meg, hogy attól a szívére nehezedő sziklától megszabadította.

- Tudod, szólt a férfi, hogy szinte aggódva jöttem hozzád. Most már asszony vagy, van gyermeked! Szép a kis fiad? Ha a néni nem biztatott volna, mindig másnapra halasztottam volna ezt a látogatást, mint egy gyerek. Mikor aztán megláttalak, úgy tünt fel nekem, mintha tegnap láttalak volna utoljára, abban a sárga tapétás kis szobában, emlékszel rá? s mindjárt tegezni kezdtelek, mint akkor, mert még mindig ugyanolyannak láttalak... de mégsem, most még szebb vagy. Hát a kis gyermeked? meg sem mutatod?

- Igen, de várj, hisz velünk fogsz ebédelni; bemutatlak a férjemnek is.

- Hagyjuk a férjedet, az mindig ellenszenves. Azt hiszed, az ő jelenlétében is tudnálak tegezni? és hogy akkor is a régi unokatestvérem volnál te nékem? Ez az ur, a ki engem még nem ismer, szemeket meresztene rám, és őszintén megvallva, haragudnám reá, hogy elrabolta tőlem az én Erminiámat; most férj és feleségnek kellene lennünk, nincs igazam? Most már csak nevetek az egészen; igazi gyerekek voltunk! Legjobban cselekedtünk úgy, a hogy tettünk; régen volt már. Te gazdag kisasszony voltál, nekem meg egyéb kilátásom nem volt,

mint a tiszti kardbojt s az én pályámon le kell győznie az embernek a házasság kísértéseit. Ha tudnád, édes Erminiám, mily szép, mily kalandos az én életem, s hogy a föld hány meg hány pontjáról gondolt a te unokatestvéred reád! Majd mesélek neked azokból, a miket láttam!... láttam szép s rut dolgokat, de tudod, mikor az embernek az első csillagok diszítik a gallérját, a legcsunyább dolgok is szépnek látszanak... Majd mesélek én ezekről neked meg a férjednek, mert hát végre is bemutatkozom neki; furcsa is volna, ha nem mutatkoznám be a férjednek. Hát te hogy vagy? Meg vagy elégedve, boldog vagy? Látod, nem tudok hozzá szokni, hogy azon a másik neveden szólítsalak: La Ferlita urnó... Nem!

- Most majd megmutatom neked az én kis Gianninomat, - szólt Erminia, megnyomva a csengettyü gombját.

- Van rá idő; két hónap szabadságom van s ezalatt el fogok jönni hozzád naponként. Meg fogod engedni?

- Ugyan, hát hogyan?

A dajka belépett a pólyás babával.

- Ugy-e? nem olyan szép-e, mint egy angyal? kérde Erminia, mikor a dajka távozott.

- Hasonlít az apjához.

- Hisz nem is ismered!

- Hát akkor nem hasonlít se hozzád, se hozzá.

- Szegényke két nap óta rosszul van. Egy kicsit sáppadt, nem?

- Hogy kívánhatod, hogy ebben a korban szép legyen, vagy ne. Szép ember a férjed?

- Majd meglátod!

- Szereted őt? - De hogy is kérdezhetek ilyet! Nem féltékeny?

- Csöppet sem.

- De tudod, hogy te azzal a kis fajankóval öledben érdekes látvány vagy?

- Hadnagy ur, fölkérem önt, hogy ne hívja fajankónak az én kis Gianninómat!

- Bocsánat! De hát látod, nem tudok megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy téged La Ferlita asszonynak lássalak. Hej, ha te tizenöt vagy husz évvel fiatalabb volnál, vagy pedig én ellentengernagy lehetnék!... Emlékszel arra a kis asztalkára, a mely mellett himezni szoktál? Elég az hozzá, hogy a mi megtörtént, azon változtatni nem lehet s én iparkodni fogok, hogy megszeressem ezt a La Ferlita urat, azon feltétel mellett, hogy téged boldoggá teszen. Nem mondom, hogy mikor a néni megírta, hogy férjhez mentél, nem éreztem valami furcsát. Hanem hát mi tengerész fiuk mind ilyenek vagyunk.

- Kikerülvén a kollégiumból, folytonosan a hajón vagyunk s az a nagy magányosság ott a csillagos ég alatt nem csuda, ha melancholikussá teszi az embert. Nem mondom, hogy a tisztek mind hasonlók egymáshoz... például a lovassági tisztek. Ha hallanád őket, mikor az »Európa« vagy a »Concordia« kávéházban beszélgetnek! Ha én a lovassághoz kerültem volna, talán én is más irányt vettem volna, s most a helyett, hogy tisztelni iparkodom a férjed, a helyett talán neked udvarolnék.

- De Carlo!...

- Miért pirulsz el? Láthatod, hogy nem udvarlok és hogy szebbnek tartom azt, hogy unokatestvéred maradjak, mint azelőtt, de fellegvárak nélkül. Aztán meg sokkal rövidebb ideig leszek itt, hogy sem időnk volna még haragudni is.

Erminia mosolyogva nyújtott neki kezét, de a pir csak lassan-lassan oszlott el arcán.

E pillanatban egy szőke úr lépett be, minden kopogtatás nélkül.

- Carlo, unokatestvérem, szólt Erminia. - Férjem.

Giorgio megölelte rokonát s meghívta ebédre.

Carlo azzal mentegetőzött, hogy barátaival kell együtt lennie. Utazásokról s egyéb dolgokról beszélgettek, aztán La Ferlita megint magukra hagyta őket.

- Nekem nem tetszik a te férjed, szólt az unokatestvér, mikor távozni készült.

- Mit találsz rajta?

- Semmit. Nagyon szép fiú, de nekem még sem tetszik.

- Szóval, neked nem tetszik sem a férjem, - sem Giannino. Ugyan, mi tetszik hát neked?

- De hát ki mondta néked, hogy nem tetszik nekem a te Gianninod s a te férjed?... Sőt, ha nem volna a férjed, még szeretném is őt... Akarod, hogy megmondjam? Hát, a míg ő itt volt, te mintha száz mértföldnyire lettél volna... Aztán meg nem vetted észre, hogy mindig kerülgettük a dolgot, csakhogy ne kelljen egymást tegeznünk... Nos hát, ez bosszant...

Erminia, mikor egyedül maradt, térdén gyermekével, hosszan elgondolkozott. Giannino egyszerre csak elkezdett fészkelődni s a karjával hadonázni. Összerázkódott, mintha a gondolatai, kiindulva abból a kis sárga szobából, melyet emlékezetébe hozott unokatestvére, egy hosszú-hosszu utról jönnének vissza, arról, melyet Carlo a férjének elbeszélt, aztán mélyen elpirulva ráhajolt gyermekére, hogy nevetgélve játszadozzék vele.

*

S az unokabátya ígérete szerint naponként ellátogatott; de érkezése most már nem hozta annyira zavarba Erminiát, mint annakelőtte s látogatásai nem okozták azt a megmagyarázhatatlan érzést, mint az első. Most már Giorgio jelenlétében is tegezték egymást. Carlonak aztán megtetszett a kis baba is és mindig cukorkával tele zsebbel jött, meg játékszereket is hozott, amelyeknek voltaképpen csak két-három év múlva vehette hasznát a kicsike. Ruscaglia néni folyton csak tengerész hadnagy unokaöccséről beszélt, a kire büszke volt s boldogboldogtalannak elmondta azt a bizonyos tizennégy órát a tenger hullámai közt és folytonosan azokról az utazásokról beszélt, melyeknek vége-hossza nem volt. Hát aztán egy vagy más okból találkozott a két unokatestvér minden nap, hisz oly kevés ideig láthatják egymást. Aztán szinte hallgatag egyetértéssel nem jöttek elő többet azok a bizonyos »emlékszel rá«-k, mióta Erminia egy alkalommal, mikor éppen a Prati egy bizonyos kötetéről volt szó, lesütött szemmel nagyon komolyan így szólt:

- Ne emlékeztess engem ezekre a dolgokra. Most már a fiamra kell gondolnom s nincs időm olvasni, csak nagy ritkán.

Carlo tényleg igen jó gyerek volt s megvoltak benne mind azok az ifju finomságok, mint egy kollegiumbeli tengerésznövendékben, a hogy ő maga mondta. Kissé elpirulva fogta meg a kezét s az naptól nem is szólt többet ezekről az emlékekről. De az unokahug szerette őt s hálás volt iránta szíve mélyében s ezt a vonzalmát ki is mutatta, valahányszor eljött.

Hanem a ki sehogysem akart Carlonak tetszeni, az a sógora volt.

- Mi az ördög leli a te férjed? kérde Erminiát. Olyan, mintha elvesztette volna a delejtűjét.

XI.

Ime, mi baja volt férjem uramnak!

Rendona így szólt hozzám: - Mi keresni valója van vajjon ennek a La Ferlitának Acirealeban? Már kétszer találkoztam vele az állomáson.

- Bizonyára Giarre-ba ment; a felesége egyik jószága van azon a vidéken.

Giorgio azután a meleg kézzorítás után, melyet akkor este váltottam vele, mikor az orvos elmondta a fürdői szálló betegének a történetét, egy szóval sem említette többé ezt a dolgot, sőt ellenkezőleg távolról kikerülte még az alkalmat is, hogy szóba hozzák; azokban a ritka pillanatokban, mikor gondolatokba mélyedve leptem meg, sietve fogott bele valami beszélgetésbe, mintha szememben egy fürkésző kérdés előjeleit látta volna. Egyébként futólagos dolgain kívül minden gondját feleségére s változékony egészségü fiacskájára fordította s úgy látszott, hogy rá nézve e két teremtésben összpontosul az egész világ.

- Az én betegem kötözni való bolond, szólt hozzám egy nap Rendona, mikor kimentem Acirealeba. Megtudta, hogy Cataniában a Communeleban valami rendkívüli előadás lesz, s nem ott akar lenni ő is? Gondold meg, ilyen állapotban! Én mosom a kezemet! Ez a dolog már az állomásfőnökre tartozik, mert bizonyos, hogy egy fél órai utazás után halva fog összeesni a vasuti kocsiban.

Azon az előadáson én is ott voltam. La Ferlita is megjelent a páholyában a feleségével együtt. Mindig meglehetősen kevés figyelmet fordítottam a fürdőbéli orosz hölgyre, minthogy, noha egy szállodában laktam vele, soha nem láttam, sem nem hallottam, és egészen el is feledkeztem mindarról, mit Rendona róla mondott, mikor La Ferlitának egy hirtelen mozdulata, s az a váratlan sápadtság, mely arczán beszélgetés közben hirtelen végig ömlött, eszembe juttatta Rendona szavait.

A színház félig üres volt s kevés ismeretlen arcz volt látható; de az előadás közepe felé hirtelen kinyílt egy velünk szemközt lévő páholy ajtaja s a páholy mélyében mintha mozgott volna valami; de az előtérben senki sem mutatkozott s a páholy üresnek látszott, mint annak előtte. Giorgio szeme azonban minduntalan oda-oda tévedt s oly félénk aggodalommal nézett át, hogy végre én is figyelmesebbé levén, megláttam, hogy van benn valaki. A homályban valami fehérséget fődöztem föl s egy mozdulatlan alak körvonalait. Oda fordítottam egy pillanatra a messzelátómat s tisztán láttam egy nő sovány arczát, kinek rendkívül nagy, fekete szemei mintha foszforeszkáltak volna. Ezek a nagy, égő szemek különös kitartással voltak folytonosan felénk fordítva. Giorgio nagyon izgatott volt; össze nem illő dolgokról élénken beszélt s egyszer másszor fölkapta a kalapját s ugyanoly idegesen tette megint le.

Az idáig homályban ülő alak egyszerre csak fölkel és hirtelen előre ült. Fekete selyembe volt öltözve, egyetlen ékszer nem volt rajta, a haja rövid fonatban hullt a nyakára, karján hosszú keztyűk voltak, a csipkék közül kilátszottak sovány vállai, melle be volt esve; a rizspor alatt látni lehetett a halotthalvány arczot; és mégis e sovány arczban, ez összeszorított ajkakon, e láztól égő szemekben volt valami ellenállhatatlan. Fölemelte messzelátóját s ránk nézett. Három négy látcső irányult erre az alakra, a mely oly hirtelen jött elő a homályból. La Ferlita asszony, ki idáig jókedvűen beszélgetett, férje egy mozdulatára maga is csodálkozva emelte rá a szemét.

Giorgio, a nélkül hogy befejezte volna a mit mondani akart, azt hebegve, hogy látogatásokat kell tenni, távozott. Az ismeretlen nő visszavonult a páholy mélyébe s többé nem mutatkozott. Csak időről időre hallzott egy-egy elfojtott köhögés abból a páholyból.

Erminia asszony nem kérdezte tőlem, hogy ki az az ismeretlen, ki egyszerre magára vonta a nézőközönség felének a figyelmét, de nem is tudtam volna megmondani, hanem mikor haza mentek, hallgatag volt, s nem látszott már oly jókedvűnek mint annak előtte. Azt mondta, hogy a kis Giannino jár az eszében, a ki már pár nap óta beteg. Giorgio egy óra hosszat ült a kis beteg bölcsője mellett s kérdésekkel ostromolta Rendonát, feleségével szemben pedig szinte bocsánatkérőleg, odaadólag viselkedett.

De minden erőlködése dacára látszott rajta az, hogy valami megmagyarázhatatlan nyugtalansággal küzd; némelykor úgy tűnt fel, hogy félelem nyomja szívéét.

Én a fürdőbe tértem vissza. Egy alkalommal úgy tetszett, azzal az asszonynyal találkozom a szálloda kis kertjében, a ki oly csodálatos hatást tett rám ott a színházban; ugyanaz a megnyult, szomorú arc, a melyen a büszkeség s az élet tüze még mindig föl-föllángolt; lassan, fáradtan járt egy magas szőke úr karjára támaszkodva, ugyanoly égő tekintetet vetett reám.

Ugyanaz nap azzal az üzenettel jöttek hozzám, hogy az az urnó, ki az emeleten levő szállást tartja lefoglalva, beszélni kíván velem. Egy pillanatra sem haboztam, tudtam, kiről akar velem beszélni. Mikor az első emeletre értem, fájdalmas aggodalom szoritotta össze a szívemet.

Ő az ablakfülkében a nagy karosszékbe mélyedve ült, fekete ruhában; noha május havában voltunk, a kandallóban nagy lánggal égett a tűz; a nap lehanyatlóban volt s a szobában két gyertya halvány fénye derengett; az égen néhány báránnyfelhő uszott a lemenő nap vérvörös fényében. Arcza a homályban maradt, csak ujjain csillogtak gyémántjai, a mint kezével végig simította ruháját. Nagy, szürke, mélyen fekvő szemei úgy tetszett, mintha megvilágítanák beesett arcját, azokat a keskeny, finom ajkak, melyeket, a hogy összeszorítva tartotta, egy fájdalmas kifejezést adó ráncz környékezett. A halál nyalta végig ezt a kiszáradt arcbőrt, mely oly fehér volt, mintha nem volna alatta egyetlen csepp vér sem és mintha valami viasz-szerű mázzal volna bevonva. Nem fogom soha elfeledni.

Ő szomorú mosolylyal hajtotta meg fejét s intett a kezével, hogy üljek le.

Hallgatott, mintha valami erőt kellene legyőznie, vagy mintha eszébe kellene hoznia azt, a mit mondani kívánt, volt még benne valami legyőzhetetlen, mely érvényre akart jutni; e halálra sebzett tigris büszke homlokában volt valami méltóságos vonás.

- Ön bizonyára meg lesz lepetve az én meghívásomtól, szólt csendesen, de én már ismerem önt egy darab idő óta, s nincs időm a bemutatásra várni. Ön La Ferlita úr barátja... láttam önt gyakran vele Firenzében, mikor neki az a párbaja volt... emlékszik rá?... és itt a közelben Cataniában is... láttam önöket együtt.

Egy pillanatra behunyta a szemét, vagy legalább úgy tűnt fel nekem, mert a homályban nem láthattam egészen tisztán. Két-három másodpercnyi csend után még mélyebb, meghatóbb hangsúlyozással újból elkezdte.

- Most már ön is tudja, ki vagyok én... Giorgio beszélt már rólam. - S ő mindezt oly nyugodt, higgadt őszinteséggel mondta el, hogy kettőnk között bizonyára én voltam a zavartabb. Oda nyújtotta nekem száraz, forró kezét. - Remélem hát, hogy meg fog bocsátani azért, hogy zavartam - tette hozzá oly hangon, mely lelkem mélyéig hatott; zavarosan éreztem mindazon érzelmeket, melyeknek Giorgio szívét kellett volna elfoglalniok, ha az én helyemben van. Aztán egy újabb szünet után, talán végső habozását küzdve le, kérdezé:

- La Ferlita megházasodott?

- Igen.

- És boldog?

- Azt hiszem.

Elnémult s végig simította homlokát. Vajjon mi történhetett ebben a lélekben? Mikor ismét fölemelte a fejét, az arcza mintha megkövesült volna; orra s a homloka éles körvonalokban rajzolódtak le a homályban, de teljesen nyugodtnak, szinte érzéketlennek tünt fel.

- Köszönöm, uram, szólott. Még egy kérést... ne szóljon néki semmit az én beteges beszédemről, még azt se mondja meg, hogy látott.

Egy végső kézszorítással elbocsátott s ő maga mozdulatlan, nyugodt maradt. Csak a mikor már a küszöbön voltam s visszafordultam, akkor láttam, hogy arczára szoritja kendőjét.

XII.

La Ferlitába ez idő tájt tényleg az ördög bujt bele, mint a hogy sógora, Carlo fölfedezte. Kis gyermekének betegeskedése, vagy más volt e az oka, de annyi bizonyos, hogy világosan látszott, mekkora erőlködést kell kifejtene, hogy legyőzze azt a nagyfoku izgatottságot, mely elfogta. Kedveskedéssel halmozta el kis fiát s a lehetőségig figyelmes és udvarias volt feleségével szemben; de valami különös módon, bizonyos nyugtalansággal, mintha valami bántó, fájdalmas dolgot érezne folyton, vagy mintha attól félne, hogy elveszti az anyját is, gyermekét is. A terveiben is, melyeket előadott, hogy menjenek a nyárra birtokukra, hogy nagy ujitásokat akar behozni, vagy menjenek az Ali fürdőre, még ezekben is csupa kapkodás volt. Nagyon bántotta őt, hogy gyermeke állapota nem engedte meg annak a tervének a kivitelét, melybe két kézzel kapaszkodott, t. i. hogy elhagyja a várost.

Egy nap, hogy meglátogattam, ezt a kérdést intézte hozzám:

- Te a fürdő szállodájában lakol ugy-e?... sok idegen van oda szállva?

- Kevesen s azok sem állandó vendégek.

Erősen rám nézett, de egyebet nem szólt.

Egy más alkalommal meg Rendonától kérdezte:

- Hát a te beteged hogy van?

- Mint azok rendesen, akik abban a betegségben vannak.

- Ugyancsak szomorú lehet a hazától oly távoli vidéken halni meg, tette hozzá pár percnyi szünet után.

- Vele van a férje.

- Szegény asszony! Ki tudja, hol járnak a gondolatai, ki tudja, mennyit szenvedett, míg erre a pontra jutott! ki tudja, miféle szenvedély ölte meg.

- Oh, a szenvedély! A szenvedélytől nem hal meg, barátom, senki, ha nincs összekötve tuberkulózissal vagy tifusszal.

- Igazán orvos módra beszélsz! felelt Giorgio sajtós mosolylyal.

- Nem vagyok én csupán orvos s nekem is voltak kisebb-nagyobb szerelmeim, sirtam én is azokban a szép időkben, téptem a hajamat, a mikor még volt, de látod, mégsem haltam meg, sőt igen jól érzem magam.

- Látom, alaposan hizásnak indultál. Hanem azért, akármit mondasz is szegény doktorkám, hiába voltak neked szerelmeid, téphetted ki te a hajszálaidat ezrivel, megismerhetted a halál harminczféle nemét, a mely uton-módon egy uri ember a más világra juthat, hanem azért még sem ismered te a legtávolabbról sem, mi az a szenvedély... s ez jobb is rád nézve. Le tudod e győzni a halált, te a ki annyit tanultál, ismered-e a tuberkulózis gyógyszerét? Ha az ember azzal a betegséggel van megverve, a mit szenvedélynek neveznek, látod... az ellen is hiába küzdünk, nincs orvosság ellene.

- Ha így áll a dolog, legokosabb volna az első láznál a papért küldeni - hanem én lelkiismeretbe vágó dolognak tartom, hogy kötelességemet teljesítve utolsóig megküzdjek az orosz asszony betegséggel, jóllehet nincs semmi reményem.

- Igaza van, doktor! - szólt kissé elpirulva Erminia asszony, a ki egészen idáig nem vett részt a társalgásban. Én is azt hiszem, hogy sok baj épp a miatt hatalmasodik el fölöttünk, mert

félünk tőle s könnyebb szerrel legyőz, ha nem küzdünk ellene... némely dolognak bátran kell a szemébe nézni, ha tudni akarjuk, hogy micsoda... s akkor látjuk, hogy nincs benne sem ellenállhatatlan, sem végzetes.

La Ferlita mosolyogva, a meghatottság egy nemével, tisztelettel s szánólag nézett feleségére.

- Édes Erminiám, szólt aztán, hangjával czirógatva, hogy akarsz te ezekről a bajokról s ezek ellenszereiről beszélni!... Te még csak gyermek vagy, a mi Gianninónk néjje.

*

Egy vagy két nap mulva La Ferlita levelet kapott Acirealéból. Mielőtt kinyitotta, a kezei reszkettek; aztán bement abba a szobába, a hol felesége s beteg gyermeke voltak, hogy megmondja, hogy este egy sürgős dologban Giarreba kell mennie. Én Rendonával együtt ott voltam nála s észrevettem, hogy Giorgiót különös izgatottság fogta el. Bizonyára észrevette ezt a felesége is, mert rosszul leplezett csodálkozással nézett reá s ezer okot hozott fel, hogy halassa el ezt az utat. A gyermek tényleg rosszabbul lett, noha komoly aggodalmakra nem volt még ok.

- Hát elmegy holnap! szólt Erminia, hiszen Giarrében nem történhetett oly fontos dolog. Holnapra jobban lesz Gianninó s akkor nyugodtabban távozhatsz.

- Milyenek találtad a fiamat? kérdezte Giorgio Rendonától, még mindig azzal a különös zavarral hangjában s egész lényében.

- A milyen reggel volt. Este azonban a láza növekedett, mint a hogy már szokott ez lenni.

- Föltétlenül szükséges, hogy én még ma este Giarreba menjek... ha azonban Gianninóm állapota nem engedné meg ezt, mondd meg...

- Nem, arról nincs szó...

- Akkor tehát a viszontlátásra, Erminia; holnap a legelső vonattal visszatérek. Látod, a mi Rendonánk nyugodt!

A feleség nem válaszolt, az ajtóig kísérte, aztán visszatérvén, a bölcső mellé ült s merően nézett fiára.

Mikor eltávoztunk, Rendoná így szólt hozzám:

- Milyen furcsa modorban tette ezeket a kérdéseket a felesége jelenlétében! Egy kissé nyugtalan vagyok, az igaz; de talán csak nem rémitem el azt a szegény asszonyt!

*

Mikor Acirealeba visszatértem, La Ferlitát a pályaudvaron az induló vonat előtt találtam. Egyedül volt, podgyász nélkül s csodálkozni látszott, mikor észrevett, mintha nem tudná, hogy én csaknem naponként megtettem ezt az utat ki s be; Giarreba váltott jegyet; egy üres szakaszt foglaltunk el ketten. Giorgio keveset beszélt s fejét az ablakhoz támasztva az egész rövid utazás alatt a tengert nézte. Az aci-castellói állomáson azt hitte, hogy már megérkeztünk és mikor a vonat újból megindult, a térdeire könyökölve, a kezeibe temette az arcját. Mikor Acirealehoz közeledtünk, s a mozdony füttyült, felállott s az ablakhoz állva a fürdő szállodáját nézte. Meg se moczczant s míg a vonat meg nem állt, egy szót se szólt. Mielőtt kiszálltam, megkérdeztem tőle, melyik vonattal megy holnap haza, hogy találkozzunk, de ő azt felelte, hogy maga se tudja s meglehet, hogy kocsin fog visszatérni Cataniába.

*

A szállodában olvasgatással vagy szivarozva sétálgatással töltöttem el az estétet. Tizenegy óra felé lehetett, mikor Giarre felől egy kocsis robogását hallottam; éppen a szobámba akartam felmenni, mikor La Ferlitával találtam szemben magam.

Giorgio hirtelen megállt; majd határozott léptekkel jött felém s erősen megszorította a kezem.

- Végre is, mormogá, így kell lennie. Menjünk a szalonba, a kertbe, a szobába, vagy a hova neked tetszik. Meg kell tudnod mindent...

Én értettem az egész dolgot, s a kertbe vezettem. Az est kellemes volt, de ez órában senki sem alkalmatlankodott körülünk. A míg a sötétben egy padot kerestünk, rekedten így szólt:

- A földolog aztán, hogy nekem ne tarts majd erkölcsi prédikációt; tudhatod, hogy hasztalan.

- Nem is tettem soha, édes Giorgio; honnan az ördögből szedted ezt a gondolatot...

- Onnan támadt,... hogy ki akartalak kerülni s mikor találkoztam veled, elresteltem magamat.

A szálloda sötét homlokzatán itt-ott ki voltak világítva az ablakok. Giorgio oda nézett, aztán kérdő tekintetet vetett reám.

- Hol lakik? kérdezte végre tőlem, mintha beszéltünk volna már valakiről. - Rosszat cselekszem, tudom! Láttad, hogy nézett reám az a szegény Erminia? Mintha csak a szivemben akart volna olvasni. Hát az én kis Gianninóm? - Ki tudja, hogy van most ő is?... Nekik van okuk rám panaszkodni. Ha valaki most egy golyót röpitene az agyamba, ugyancsak nagy jót tene velem... De érzem, hogy ő erősebb mint én vagyok... hát nézd kérlek, a szegény meghal... Mindig a szemem előtt áll, és ha ma arra lettem volna kényszerülve, hogy ne jöhessen el, nekem úgy tetszik, szétpattant volna a fejem!...

S azzal föl s alá járt az uton; a bokrokról egy-egy levelet szakított le, s az őrzöngés egy nemével tépdeste darabokra. Egyszerre csak a kezébe temette arcját s zokogásban tört ki a nélkül, hogy egy szót ki tudott mondani.

Igazán megesett a szivem ezen a szegény emberen, a mint a fájdalom úgy lesujtotta; Giorgio, a máskor oly jókedvű, könnyű kedélyű ember, hiába küzdött az ellen, hogy elrejtse előlem könnyeit s gyengeségét. Megfogtam a kezét, ő lágyan visszaadta a kézszorítást s tovább sirt.

- Ha tudnád, mennyibe kerül némely végzetes élvezet! szólt oly hangon, mely lelkemig hatott; és mennyit kell szenvedni, hogy az ember ily nyomorulttá legyen.

- Giorgio.

- Tudom, hogy nyomorult vagyok! Megcsaltam azt a szegény Erminiát, elhagytam a fiamat, mikor az lett volna a kötelességem, hogy mellette maradjak, elhagytam az otthonomat, a boldogságomat... a szivem arra ösztökélt, hogy elhagyjam,... s eltávoztam!

- Hát miért jöttél el?

- Miért? - s úgy nézett reám mint egy tébolyodott. - Mert el kellett jönnöm... mert ő irt.

- S ez a te látogatásod meg fogja őt gyógyítani?

- Nem tudom. Azért jöttem, mert el kellett jönnöm!

- Próbáltál az ellenkezőre gondolni, ahhoz a gondolathoz ragaszkodni, hogy nem kell eljönnöd... sem magadért, sem érte?!

Csaknem magánkívül volt, a hogy felelt.

- Próbálni? Mire való az? Ha erősebb mint én, mondom neked!... Igen, ismerem a ti érveiteket, szokásaitokat, kötelességtudástokat!... Én tudom, hogy gazember vagyok... s ime már is mintha el volnék kárhozva!

Egy kis ideig úgy maradt, arcát kezébe temetve, aztán, mikor hallotta, hogy éjfél üt az óra, fölkel s határozott hangon így szól:

- Isten veled! Mennem kell. Hagyj mennem!

XIII.

Azon a folyosón, mely Nata lakásához vezetett, csaknem minden lámpa ki volt oltva; az ajtó csak be volt téve; Giorgio habozva nyitotta ki s belépett a homályosan megvilágított szobába. A nő egy karosszék mellett állott fehér ruhában, mozdulatlanul, az ajtó felé fordulva. Gyorsan elébe ment, a szőnyegen nesztelenül haladt előre, mint egy tünemény, arcza halványabb volt mint a ruha, melybe öltözött, karjai kitárva, szemei ragyogtak.

Egy szót sem szólt, csak keblére ölelte s úgy tartotta magához szoritva. Időről időre megfogta két kezével a fejét, s mint egy tigris, égő, fénylő szemekkel nézett szemébe, a nélkül, hogy egy szót szólna, aztán megint a keblére szoritotta.

Az ajtó mögül halk nesz hallatszott; mint egy örült, fordult az ajtó felé.

- Csukd be! volt egyetlen szava, a melyet kiejtett száján olyan hangon, melytől megremegett a férfi.

- Ki lehet ott?

- A férjem. De ne törődj vele. Nálad a revolver... ha a végzete arra vinné, hogy ide betegye a lábát, lelőném.

S mit sem törődve azzal, hogy micsoda hatást tehetek e szavak a férfira, megint csak nézte, nézte telhetetlen szemekkel.

- Vártalak! mondta aztán tompa hangon.

La Ferlita megcsókolta, de az ő ajkai mozdulatlanok maradtak.

- Megházasodtál? - kérdé végre.

De nem hagyott néki időt a feleletre, hanem átölelte a nyakát s megcsókolta a száját s a homlokát.

Egyszerre csak megrázkódott s a férfi karjaiba vetette magát; Giorgio a divánhoz vitte s leültette.

- Semmi. Semmi! nyögte az asszony hátrahanyatlott fővel; ne félj... Add ide azt a kis üvegcsét... onnan.

La Ferlita a mint kinyitotta, a szagáról érezte, hogy nagyon erős orvosság lehet. Nata észrevette a habozását s szomoruan mosolygott reá; majd kinyitva a kezét, türelmetlenül ismételte:

- Ne félj, nem teszek kárt magamban, s most szükségem van reá.

Alig, hogy két-három cseppet megivott a folyadékból, az arcza valami belső hévtől kigyult, s szivrázó hangon kezdett el nevetni.

- Mily jól esik! Mintha csak tüzet gyújtottak volna bennem.

Giorgio merev, égő szemekkel nézett reá, nem volt egy könye, egy szava, az érzések s aggodalmak egész halmaza szoritotta össze a szívet.

A beteg szomoru hiúságával volt fölöltözve, haja két vastag fonatban omlott nyakára, beesett mellét gyémántfüzér ékesítette. La Ferlita még mindig úgy látta őt maga előtt, mint a Pergola páholyában vagy mint a Principe Amadeo-utcai nyári lakás kertjében, kaczerán s csipkedő, szarkasztikus modorral.

- Hova gondolsz? Nem engedem, hogy a feleségedre gondolj, szólt a nő haraggal.

Giorgio lehajtotta a fejét.

- Szereted azt az asszonyt? Nem, ne felelj! tette hozzá élénken s egyik kezével becsukta a száját. Láttam őt a színházban. Szép!...

Behunyta szemét s két könycsepp gördült alá az arcán. Szomoru csend állott be. Nata egyszerre csak fölvetette a szemét s mereven nézett az övéibe:

- Mért nézel úgy rám? Megcsunyultam? Nézd, most még szebb a hajam, mint volt... Ne félj tőlem. Még nem halok meg! Aztán meg úgy szeretlek.

E szavakra átölelve Giorgio nyakát, fejét keblére vonta a kétségbeesett gyönyör egy nemével.

Aztán egyszerre csak mind a két kezét a férfi mellének támasztotta s oly erővel taszítva el magától, a mekkorát föl sem lehetett volna tételezni róla, égő szemeit rámeresztve szólt:

- Mondd, hogy nem szereted azt az asszonyt! Mondd, hogy nem szereted!

Giorgio lesütötte szemeit.

- Mondd, hogy nem is szeretted soha, hogy egyedül csak engem szeretsz. Beszélj már!

S ő hazudott a nélkül, hogy tudná, hogy hazudik, a nélkül hogy szégyelné hazugságát. S ő tovább nézett, nézett reá, s néhány másodpercnyi csend után utánozhatatlan hangsúlyozással szólt:

- Van tőle gyermeked?

Giorgio megszégyenülve hallgatott; de Nata hirtelen lehajtotta a fejét keblére s elkezdett zokogni.

- Ne sirj! kiáltott Giorgio, ki úgy érezte, mintha a szive hasadna meg fájdalomában.

- Nem fogok többet sirni... nem, nem sirok már többet, s láztól égő, tágra nyílt szemeiben csillogtak a könnyek. - Nekem is jogom van ahhoz, hogy boldog legyek... Mit törődöm én vele!... Mondd meg neki, hogy ő előtte szerettelek... mondd meg neki, hogy úgy is meghalok nemsokára... mondd meg neki... Nem volt erőm meghalni, mielőtt nem láttalak... Mikor ezt irtam neked... nem hittem volna, hogy oly hamar meg kell halnom... nem tudtam, mi az, érezni, hogy alszik ki belőlünk az élet... nem éreztem ennyire telve a szívemet... Ha tudtam volna, hogy oly szomoru dolog a halál! meghalni elhagyatva, egy szállodában! A férjem csak most jött meg, a végső pillanatban... megírta neki az orvos... Így legalább nem hanyagolja el a hivatalát odafönn... S így eleget tesz kötelességének mind két felől... Az előbb megrémültél, mikor azt mondtam, hogy szerencsétlenség történnék, ha közénk bejönne!... De hát mi az egész világ nekem, ki itt hagyom. Mitől kell nékem immár félnem? Mit várhatok? Nincs senkim, csak te, s téged magaménak akarlak, értesz-e? Megvetem a feleségedet, megvetem a fiadat, megvetek mindenkit!...

Rekedt, tompa hangon, határozottan beszélt, volt szavaiban valami végzetes, sötét. Haja összekuszálódott, veritéktől csapzott össze a homlokán, s ijesztő hévvel ölelte magához, mintha delirium vett volna rajta erőt; szerelmi örvénye rettenetes volt, s Giorgiónak úgy tünt fel, mintha egy félholt tetemmel szeretkeznék; feleségének, beteg gyermekének, csendes otthonának, családi boldogságának képe összekeveredett ez asszony fantazmájával, kit annyira szeretett.

Könyök csurogtak alá beesett orcáin, szemei behunyva, ajkai becsukva, csak néha-néha rándultak meg s nyíltak ki idegesen, s olyankor gyöngyként ragyogó fogsorai kicsillantak ajkai közül.

Noha úgy tünt föl, hogy alszik, ki-kinyitotta a szemeit s mintegy örvényezve nézett reá.

- Ne! az az asszony... az az asszony, ki mindig itt van, itt közöttünk! Ne! ne!

Aztán vagy félóra hosszat félrebeszélte; végre kinos álomba merült.

Giorgio hallgatta sipoló lélekzetvétélét, érezte, a mint meg-megremeg karjai között; egyszer-egyszer felült s zavart szemeit rá meresztette a nélkül, hogy látná; aztán hátravetett fejével aludt tovább; az orra csaknem átlátszó volt, szemei beesve, két sötét karika vette körül szemeit; haja szétszórva hullott vánkosára...

Ennek a borzasztóan szerelmes éjszakának nem akart vége szakadni.

*

Végre pirkadni kezdett. A falat diszitó képeken s a függönyökön visszaverődött a hajnali napvilág! a bizonytalan fényben feltűntek a butorok körvonalai; végre fölébredt a beteg is.

- Aludtam... jobban érzem magam! - mormogá - valóban jobban érzem magam.

Tapogatózva kereste Giorgio kezét s feléje fordult. A hajnal sápadt fényénél arcza még halottibb kifejezést öltött.

- Már nappal van? Mily soká aludtam!... Segíts, hogy felkelni tudjak, látni akarom a hajnalt.

Giorgio fölemelte s a beteg bele kapaszkodva a nyakába ment az ablak felé. A szállodában még mindenki aludt; néhány vasuti szolga járt-kelt a kocsik között égő lámpásával; távolabbról kakaskukorékolás hallatszott; az ég párázattal volt tele, s kelet felől a báránnyelűk szélei piroslottak; a szürke és sötét tengeren a halászbárkák vitorláinak hosszú sora látszott.

- Mekkora béke! suttogá Nata. Mennyi ember boldog még ez órában!

Giorgio összerázkódott.

- Isten veled! szólt hozzá a nő határozottan, de erőt véve magán - hangja remegett, szemei könnyel voltak borítva.

- Visszajössz ma este?

- Igen.

- Megígéred?

Giorgio oda nyujtotta a kezét.

- Ugy sem soká tart már!... Jöjj el... Hisz kivüled nincs senkim a világon. Ugy sem tart már soká! Giorgio meghatottan ölelte át s ő behunyt szemekkel, összeszorított ajkakkal hagyta, hadd csókolja.

S a férfi támolygó léptekkel távozott.

XIV.

Rendona nem tehetette meg rendes esti látogatását fürdőbeli betegénél, mert sürgősen hívták a La Ferlita házba. A kis gyermek baja napnyugtával súlyosabbá vált, a láz nagy mértékben tört ki rajta s a difteritisz váratlanul fenyegető mértéket öltött.

A csecsemő az ágyra volt fektetve s Erminia el nem mozdult mellőle; aggodalommal, rettegéssel leste a halálra vált arczocskán a legparányibb jeleit a betegségnek s megreszketett panaszos, fojtott hangú sirásának hallatára, melyet oly szörnyű volt hallgatni, hogy a szegény anya szemei megteltek könnyekkel. A míg besütöttek a napsugarak az ablakon, úgy érezte, hogy a szívében mégis van egy kis remény; de mihelyt beállott az est, mintha rémes alakok ültek volna e szenvedő kis testecskére s keblét mintha köny-özön fojtogatta volna.

Az összes cselédség talpon volt a házban, de ő senkit sem engedett bejönni. Egyedül volt ebben a nagy, homályos szobában a szegény kis jószág előtt, ki kacsóival néha-néha mintha segítségért kapkodott volna; egy szót sem szólt, arczán könnycseppek gördültek alá s csak akkor fordult az ajtó felé, mikor az orvos lépteit hallotta, hogy meglesse, mit árul el arca. Szemei égtek megvörösödvé a sirástól; kérdéseket intézett az orvoshoz, elmondta, miket vett észre az alatt az idő alatt, míg az orvos nem volt jelen. Kilencz óra felé jött Carlo, a nagy sietségtől egészen elakadt lélekzettel.

- Mi történt? kérdé; cselédeid egészen megijesztettek.

A nő intett neki, hogy beszéljen csendesesen, megszorította a kezét és elkezdett sirni. S föl-emelve a fátyolt, melylyel Giannino le volt takarva, zokogva így szólt:

- Nézd, szegénykét!... Nézd, hogy szenved!

E kétségbeesett szavakra, e szívből jövő könnyekre még a derék jó fiunak a szemei is könnybe lábadtak.

Erminia csendesesen sirdogálva nézett reá; és látva, mennyire meg van hatva, halkán, de szivrehatólag szólt:

- Ugy-e most már te is szereted szegénykét!... Ne menj el, hisz se neki, se nekem nincs más senkim, csak te!...

E pillanatban lépett be az orvos, gyertyát gyújtott meg s csendesesen közeledett a gyermek felé; mindnyájan halkán beszéltek s lábujjhegyen jártak e szomorú, sötét szobában. A gyertya nagy sárga fényű foltot vetett a párnákra. Még a lélekzetüket is elfojtották. Rendona végre eltávozott az ágytól s az asztalra állította a gyertyát.

- A helyzet egy óra óta nem rosszabbodott, felelt csendesesen Erminia szemének lázas kérdéseire. A lélekzés még eléggé szabad. Egy kis műtétet kellene megkísérelni, s ha ez sikerül, a gyermek meg van mentve.

- Fájdalmas? kérdé az anya.

- Nem... nem nagyon.

A szegény asszony kezei közé rejtette arczát. Az orvos két sort irt jegyzőkönyve egy lapjára s az előszobába ment, hogy rendeletet adjon a cselédeknek.

- De ide kellene hivatni férjedet! - kiáltott Carlo.

A nő nem felelt.

- Már táviratoztam Giarreba, szólt Rendona, kinek Carlo ismételte észrevételét.

- De Giorgio pusztája másfél órányira van a falutól! Jobb lett volna egy lovas legényt küldeni utána.

- Gondoltam erre én is; talán az hamarabban megjön. Majd elküldjük Giuseppét.

Erminia összeszorított ajkakkal, összekulcsolt kezekkel, a semmiségbe bámuló, zavart szemekkel hagyta, hadd beszéljenek, nem szólt közbe egy szót sem. Látszott, hogy a keserűség özöne önti el a szivét.

- Majd megyek én - szólt Carlo, én gyorsabb leszek mint bármelyik.

- Nem! - kiáltott ekkor Erminia reszkető hangon, s megragadta a kezét. Te nem! Ne hagyj még te is magamra.

Ruscaglia asszony, ki szintén értesült kis unokája veszélyes helyzetéről, rémülten érkezett meg. Erminia anyja ölelő karjai közt megint sirva fakadt.

Rendona így szólt:

- Bátorság, bátorság hölgyeim! Hisz végre is nem vagyunk még a legvégső veszedelemben!... Van még reményünk, ha mondom!

Az orvos szavai után kinos csend állott be. Ruscaglia asszony a divány egyik sarkába vonulva sirdogált magában, az orvos föl s alá sétált a szobában; Erminia az ágy lábához ülve nézte a gyermeket mozdulatlanul; Carlo mellette állott, s az ágyra támaszkodva szótlanul nézte ő is a gyermeket. Az utcáról sűrű kocsirobogás hallszott föl. Időről időre egy-egy szolgálgegy ment el az ablak alatt énekelve. A szegény anya agyában zürzavaros összevisszaságban tüntek fel kedves betege rövid élete epizódjai: az első érzés, mely anyaságát tudatta véle, az első mosoly, mely kedves arcocskájáról őt üdvözölte, visszagondolt arra, mikor a kicsikét szoptatta, mikor még várva rá, az első főköttőcskét csinálta néki s arra a napra, mikor első izben látta sápadtnak, s utána arra az öröme, melyet az orvos megnyugtató szava okozott neki, majd arra a reggelre, melyen fölemelve a bölcső fátyolát, abban a szörnyű lázban találta a szegény kis teremtést. Visszatértek emlékezetébe azok a légvárak, melyeket alkotott, mikor szemmel láthatólag erősödött, növekedett kis gyermeke s látta képzeletében, hogy fog iskolába menni, hallani vélte apró lépéseit a szomszéd szobában s vékonyka hangját, melylyel *mama*: így kiált - mintha már ismerte volna is azt a hangot. S mind ez emlékek közt volt egy másik is, mely folyton középük keveredett, ő, ki mindig itt volt mellette, közelében, ki részt vett anyai örömeiben, s kivel együtt építették a fellegvárakat. Hányszor vette ki Gianninót a kezéből, mily boldog volt, mikor parányi kacsóját végig húzta az arcán... S most ő nem tudja azt, hogy fiacskája tompa hangon nyögve fekszik az ágyon, szegény anyjához segítségért kiált... s ő így betegem elhagyta, elment, s most nincs itt.

Az inas, ki elhozta a kis késecskét s az orvos rendelte szereket, óvatosan kopogtatott az ajtón. Erminia felugrott ülő helyéből s reszketve nézte, egy fogoly madárka ijedt tekintetével Rendona kezében a kést. Ruscaglia asszony azt mondta, hogy ő rosszul lesz ettől a látványtól s a másik szobába ment, hogy ott várja meg az eredményt; mikor az orvos az ágyhoz közeledett, az anya halálsápadtan ragadta meg a karját.

- Doktor! doktor!... s a szegény a félelemtől nem tudott szólani. Mit tesz?... Mit akar tenni?... Fájni fog neki?...

- Dehogy! Semmi az egész! Bátorság, édes signora Erminia! Meg fogja látni, hogy a kicsi meg lesz mentve; hagyjon cselekednem; ha még egy fél órát késünk, nem felelek semmiért.

- Hát akkor!... jól van, csak gyorsan... Oh édes szüz Anyám, hol a fejem?... Szükségesek talán vászondarabok?

- Semmire sincs szükségem. Csak annyit kérek, hogy valaki tartsa egy kicsit föl a piczike fejét.

- Én, én, hát ki is tarthatná az én fiacskám fejét?!...

- Nem, éppen ön nem! Ebben az állapotban még rosszabb volna.

- Majd én tartom, szólt Carlo.

Erminia egy pillanatra rajta feledkezett a tekintetével, aztán helyeslőleg bólintott a fejével.

- Oh, doktor, ez borzasztó! Mennyit szenved szegényke, pedig mily kicsi még!... Oh szent szüü Anyám... Oh Uram!

S érthetetlen szavakat zokogva, járt föl s alá a szobában; azt se tudva jóformán, mit cselekszik, tördelte a kezeit, s meg-megállott a mellett a kis csoport mellett, melyet Rendona s Carlo képeztek, a ki a lámpa felé tartotta a csecsemőt; de bárhogyan vágyott is ott lenni mellettük, nem mert sokáig ott maradni. Aggódó szemmel kísérte az orvos legparányibb mozdulatait, s örökkévalóságnak tünt föl előtte az az operáció; úgy érezte, mintha a keblében valami szakgatná a szívét, mintha az orvos csillogó eszközei az ő szívét vagdosnák. A gyermek fojtott hangon nyöszörgött; egyszer csak egy éleset sikoltott. Az anya rémülten ugrott oda az ágyhoz. Az orvos elrakta műszereit s nyugodtan így szólt:

- Tessék visszafektetni az ágyra. Minden jól ment.

Az anya kivette Carlo kezéből a fiát s az ágyra téve leborult melléje és úgy zokogott. És a sirástól megkönnyebbült a szive.

Ruscaglia asszony is bejött. Az orvos azonban hasztalan biztatta a két siránkozó, jajgató nőt, hogy hiszen minden jól ment, hogy most már van reménye, hogy éjfél utánra el fog mulni a fenyegető veszély. S tényleg úgy látszott, hogy a gyermek szabadabban lélezkedik. Erminia az ágytól az órához ment, aztán az ablakhoz állott, figyelve, mintha valakit várna, majd megint folytatta járkálását föl s alá, egy kissé támolyogva. Az orvos megígérte, hogy éjfélig nem fog eltávozni. Ruscaglia asszonyt elnyomta az álom, hát mindnyájan rábeszélésték, hogy menjen, feküdjék le. Erminia elkísérte egy szomszéd szobába, s mikor visszatért, a szalonban Carloval találkozott, ki feléje sietett.

- Légy nyugodt, Erminia! Az orvos azt mondja, hogy meg van mentve! A láz alább hagyott s szép csendesesen elaludt. A lélekzetvétele is egészen szabad.

A szegény asszonyka holthalavány volt; egy pillanatig mozdulatlanul, szó nélkül nézett reá, szemei vörösek voltak a sirástól; átölelte a férfi nyakát, és sirva így szólt:

- Óh mennyire szeretlek!

Giorgio lélekszakadva sietett haza. A szokatlan időben is nyitva lévő kapu, a talpon levő cselédség megijesztették őt s nagy izgatottság fogta el, mikor felesége szobájába sietett. A lámpa még égett, noha az ablakon át világosság jött be kívülről: Carlo és Rendona a diványon ültek, Erminia gyermeke fölé hajolva háttal fordult az ajtó felé; mikor férje lépteit hallotta, megrezzenve fordult feléje, s meglátva őt, hogy mily sápadt az arcza, hogy be vannak esve a szemei, elkezdtek reszketni az ajkai a nélkül, hogy egy szót képes lett volna szólani; aztán ez a reszketés lement a lábaira s lerogyott egy alacsony zsámolyra az ágy lábánál. Carlo s az orvos látva Giorgio sápadtságát, ki egy lépést sem mert tenni előbbre, hozzá siettek.

- Nincs semmi baj! szólt Rendona, tul vagyunk a veszélyen; veszedelmes dolog volt, de most már tul vagyunk a veszélyen.

Giorgio ingatag léptekkel közeledett az ágyhoz; aggódva nézett alvó gyermeke arczára, aztán reszkető kézzel fogta meg felesége kezét. A szegény fiatal nő remegett, s az ágyra borulva, hirtelen hangos zokogásban tört ki.

- Mit se tesz, szólt Rendon, hadd sirja ki magát. Igen üdvös dolog; ugyancsak kimerülhettek az idegei. Hadd sirjon, jót tesz neki.

XV.

De Giorgio lelkiismerete azt mondta, hogy itt mégis volt valami, valami, a mi nem engedte, hogy nyíltan a felesége szemébe nézzen, ami megtiltotta neki, hogy gyermeke hogylétéről kérdezősködjék, s ami őt némává s félénkké tette Erminia jelenlétében. Nehány érthetetlen szót mormogott; szerencsére ott volt az anyósa s az orvos is, kiknek a beszéde eltakarta az ő zavarát. A gyermek az nap rohamosan gyógyult; s az orvos biztató szavai mosolyt csaltak ajkaira s elsimitották homloka redőit. Erminia kezdett vidámabb lenni, de csakhamar észre lehetett venni rajta a kiállott izgatottság okozta fáradtságot; mind sáppadtabbá s mind levertébbé vált; Ruscaglia asszony végre rávette, hogy feküdjék le a fia mellé; az orvos látogatásaira indult, Carlo dolgai után ment s a ház lecsendesült, csak Giorgio járt-kelt föl s alá nyugtalanul szobájában. Már néhány nap óta rosszul volt, de senki nem vette észre; csak kedélyének egy halvány árnyalata árulta el a lázasan, álmatlanul töltött éjszakák hatását.

*

A nap folytán valami el nem titkolható hidegség férközött a férj és feleség közé. Giorgio bement ugyan a neje szobájába s megnézegette kis fiát, mikor az orvos jött, nagy gonddal ajánlotta figyelmébe felesége egészségét, de aztán egész estig nem mutatkozott; Erminiának szelid, derült nyugalma élénken sebezte szívét; mintha valami bizonytalanság, kétség támadt volna lelkében, valami, a mit szeretett volna elfojtani, valahányszor ő feléje fordult szavával s nagy szemével reá tekintett.

Felesége legparányibb kívánságát a legnagyobb előzékenységgel teljesítette; de mikor Rendona levegőváltást ajánlott az anya s a kis lábadozó számára, s azt tanácsolta, hogy menjen az egész család a giarrei birtokra, akkor élénken szegült ellene e tervnek, a nélkül azonban, hogy okát adná. Egyszer meg éppen sürgős szükség lett volna Giarréba utaznia, s még ezt is határozottan megtagadta.

Acirealeba nem ment többé. Kétszer-háromszor elment az állomásra, aztán megint visszatért, levertebben mint valaha. Nem volt bátorsága viszontlátni Natát - félt. Annak a haldoklónak az alakja, viaszsárga arczával, szemrehányó tekintetével mindig szeme előtt lebegett. S másrésről meg ott volt szíve mélyében s azonkívül a világ beszédeiben, barátai tekintetében, a kötelességnek, az igazságnak, a becsületnek érzete, mely vaskezeivel megérintette őt abban a pillanatban, melyben haldokló gyermeke ajtaja elébe érkezett, az az érzet, melyet életében ekkor először ismert meg, mely úgy támadt fel benne, mint a hogy azt érezzük, mikor a pir önti el arcunkat, vagy lelkiismeret furdalja bensőnket s az ott volt bezárva ebbe a házba, az elébe került minden lépésére, az benne volt szenvedélyének álokoskodásai közt, megdönt-hetetlenül, kimagyarázhatatlanul. Valami gyászos hirtől való félelem előérzete töltötte el a szívét; s ez megnyilatkozott benne ideges módon a legegyszerűbb jelentésnél, mikor az inas szobájába lépett, mikor a csengetyű váratlanul megszólalt.

Csaknem tántorogva járt-kelt a házban; szórakozást keresett; sürgetős dolgokat kényszerített magára, félős, nyugtalan arczczal jött-ment: némely pillanatban szinte olyan kifejezést öltöttek a szemei, mintha meg volna örülve. Elsápadt, mikor az orvost jönni látta, s mikor Rendona a betegeiről kezdett beszélni, föl s le járkált a szobában, aztán leült megint, nem szólt egy szót sem, csak elváltozott arczczal nézett reá. Egy nap, hogy náluk voltam látogatóban, valami ürügy alatt magunkra hagyott a feleségével, majd az előszobában elfogva, csak ennyit kérdezett:

- Hogy van?

- Azt hiszem, mint rendesen, feleltem.

- Nem láttad azóta?

- Nem...

- S egyáltalában nem történt semmi különös a szállodában?

- Semmi.

Nagyot sohajtott s kissé reszkető kézzel fogva vélem kezét így szólt:

- Köszönöm.

*

Napi foglalatosságai közben nem egyszer nyilalt át agyán egy zsarnoki gondolat, mely megdöbbsentette a szívét; a szó elhalt ilyenkor az ajkán, szemei a semmiségbe meredtek, mintha valami tünemény támadna föl lelki szemei előtt. Hirtelen minden ok nélküli türelmetlenség fogta el minduntalan, visszariadt sok olyantól, mitől azelőtt mi sem tartotta vissza. A jónak és rossznak, a jogosnak s jogtalanoknak fogalmi nyüzsögtek lelkében; keserű szavakkal beszélt, mintha szívében zabolátlanul forrongának a keserűség és a harag. Mikor futólag elgondolkozott azon, hogy Erminia mily nyugodt, mily derült az ő jelenlétében, vak boszúság fogta el e miatt a derült boldogság miatt, mely neki semmibe sem került, s csak növelte az ő belső gyötrelmeit; irigyelte őt, irigyelte nyugodt lelkiismeretét s töprengett rajta, hogy mily sokat ér ez a lelki béke: a becsületnek ez a nagy változatlan nyugalma minduntalan eszébe juttatta az ő lelkiismeretének lázas izgatottságát s zavarát; irigyelte és csodálta a feleségét, s mikor aggodalmi tetőpontjára jutott, olyankor a gyűlölet egy neme támadt fel lelkében.

Ha tudta volna, mibe került ez a derült, külső nyugalom a szegény Erminiának!

Az asszony finom lelkülete kitalált mindent; Giorgio barátai kötelességüknek tartották nem egyszer, hogy egyet mást elbeszéljenek férje életéből, s főleg a Principe Amadeo utczai idillt; Giorgio lelke mélyében sokkal becsületesebb volt, hogysen tökéletesen el tudta volna titkolni mindazt, a mit szenvedett. A szegény asszony kezdettől fogva megcsaltnak érezte magát; az az elszigeteltség, a melyben átélte annak az éjszakának a kegyetlen próbáját, melyen gyermeke majdnem meghalt, az a szomorú elszigeteltség folyton maga előtt volt férje megváltozott magatartásában, félték figyelmességében, szórakozottságában s szemeiben, melyek állandóan kerütek az övét, s a melyek előtt mintha állandóan valami idegen dolog lebegne. Elhagyatottnak érezte magát; az a kis lábbadozó gyermek fájdalmat okozott a szívének, mintha árva volna s az apa czirógatásai nem egyszer rosszul estek neki, visszataszítók voltak a szemében, mintha hazudnának s nem egyszer arczába szöktették a vért. Érezte, hogy nyilik s szélesedik egy tátongó nyílás között s férje közt, a kire érzelmeit egyenként ráruházta, azóta, hogy először egyedül maradt vele abban a nagy kocsiban, mely anyjától messze vitte őket, mely elvitte otthonától, régi örömeitől s életét erre az emberre bizta, ki még pár hónappal azelőtt idegen volt a szemében. És most érezte, hogy távolodik el tőle ez az ember s a nyugtalanságnak, a csalódásnak ugyanazt az érzetét tapasztalta magán, ugyanazt a szükség érzetét, hogy valamibe fogódjék, mint a mely akkor arra ösztönözte, hogy ennek a férfinak a karjaiba támaszkodjék; s a magány mind fájóbb, mind keserűbb lett, s időről időre bántó aggodalom élesztette ki e magányt, képzelődések s emlékek, melyek nyitott szemmel álmodozásokra készítettek, arcát pirba borították, idegeit elálmosították magányos szobában töltött hosszú órái alatt. S nem mert panaszkodni; a mit szenvedett, eltitkolta, nem büszkeségből, de valami megmagyarázhatatlan szükség érzetéből, mivel hogy nem merte önnön magának sem megvallani. S aztán ami még fájdalmasabb volt, az a férj, ki napról napra jobban megfosztotta őt nemcsak szívéből, hanem bizalmától, nyugalmatól, mosolyától is, most már szinte alattvalójává tette őt, rá nézve nemcsak idegenné vált, de parancsoló urává is.

*

Azóta az éjjel óta, melyen először szenvedett úgy, mint még soha, mióta asszony, kialudtak benne a lelke mélyében szunnyadó gyöngéd érzelmek, még jobban, mint ifjukorában, az élet első nagyobb benyomásainál, boldogságában, szerelmében; még érzékenyebb lett, mint akkor, midőn első ízben érezte, hogy anyává lett... S azon az éjszakán Giorgio nem volt vele... gondolatai hát utána mentek s keresték, vajjon hol lehetett hát? S e mellett valami mély hála, tiszta gyöngédség, szeretet fogta el Carlo iránt, ki véle együtt szenvedett; mert azon az éjen, mikor gondolatai, érzelmei akkora gyötrelmeket állottak ki, úgy érezte, hogy az egész világnak együtt kellene szenvednie vele. Hálájának első érzése hatalmas, parancsoló volt, ellenállhatatlanul tört elő szívéből, mint valami vihar, mely megreszkettette őt szíve legelrejtettebb zugáig. Azonban abban a pillanatban, melyben karjait Carlo nyaka köré fonta, mint valami megváltónak, ösztönszerűleg óvakodott mégis attól, hogy egyedül legyen vele. Észrevette, hogy az a nagy szeretet; melyet most iránta nyilvánított, de a melyet kezdettől fogva érzett, zavarba hozta őt, elpiritotta az arcját.

De Carlo sem volt már olyan, mint annak előtte. Hosszu negyedórákon át képes volt szótlánul ülni egy helyen s keztyűivel vagy a divány bojtjaival játszani, míg Ruscaglia asszony leányával beszélgetett, vagy Erminia enyelgéseivel halmozta el még mindig sáppadt Gianninoját; elvesztette örökké derült jókedvét, elábrándozó mosolygását, ifju, üde őszinteségét; kerülte azokat a beszélgetéseket, melyek talán halvány czélzást rejtettek magukban a Prati kötetre, vagy arra a sárga szobácskára; ritkán említette távozását, de annál többet gondolt reá; nem egyszer zavarba jött, mikor Erminia vagy a férje egyet s más utazásairól kérdezgettek tőle, s tizszer is fölkelt, mikor unokahugával egyedül volt, mielőtt távozott volna.

Ő is érezte, mikor megint találkozott hugával s annak pir borította el arcját s nyakát, ő is érezte, hogy elpirul. Erminia hitte, hogy Carlo szerelmes belé, noha az nem iparkodott a szívében olvasni, s iparkodott kikerülni azokat az alkalmakat, mikor csak magukban maradtak.

- Mikor jössz vissza megint? kérdezte tőle.

- Ki tudja, két, talán három év múlva.

Erminia elérzékenyült, ha rágondolt, hogy talán sohasem fogják többé látni egymást.

- De legalább is ellentengernagy leszesz, ha visszajössz? tette hozzá, hogy fölvidítsa, megnevettesse. Carlo ellenkezőleg szomoruan mosolygott s szótlánul nézett a szemébe.

De Erminia zavara utóbb elmaradt, mert a szíve lassan-lassan az élet vágyával lett tele, valami nagy, nyugtalan s megmagyarázhatatlan örömmel, valami édes érzéssel, mely élesen nyilalt bele időnkint a szívébe, mely áthatotta őt, s ábrándok közé ringatta lelkét, mely mint valami bűvös szer hatott reá, mint valami fátyol borult reá aggodalmaira, izgatott, keserű fájdalmas érzelmeire, melyeket annak látása okozott neki, hogy férje elhagyta; e fátyol azután ráborult férjére is, és mint édes fáradtság, mint a szemeit lecsukó álm fogta el.

Nem akarta tudni, mi okozza azt, félt rájönni ennek tudatára, boldog volt e nélkül. Valahányszor nyugtalanul, izgatottan fészkelődött a lelke, olyankor úgy vágyta azt a csendes, álmodozó nyugalmat, nagy óhaj fogta el a feledés után s unokatestvére után áhitozott, hallani vágyta hangját, véle menni távol országokba, melyeket azurkék egüeknek látott a képzelete; érezte, hogy szereti őt, hiszen mellette mintha visszatértek volna azok az elképzeltetlenül boldog évek, az ifjuság évei, visszaképzelte magát a véle együtt gondozott kert rózsái közé, a sárga kárpitos szobába, hol annyiszor szoritották meg titkon egymás kezét, s annyi szép verset olvastak el együtt az asztalka mellett, a nagy festett virágu lámpaernyő alatt. Álmodozott, álmodozott nyitott szemekkel; a mult ragyogó kék volt, mint azok az országok, hova gondolatában szokta Carlot követni, csupa édes, mély s ugyanakkor szenvedélyes öröm vette őt körül. S kis gyermekével babrálva, hallgatta, hallgatta beszédét; s ő egyszerűen, minden nagy-képűség nélkül, de az igazság meggyőződésével mesélt a tenger ragyogó felületéről, a gyö-

nyörü napnyugtáról, a mérhetetlen békéről, a fenséges, gigászi viharokról; a csaták hevéről; a süketítő ágyuropogás közben a parancsnok rövid, átható szaváról, az élők s holtak összekeveredéséről, a küzdés s a győzelem legmagasabb foku önkívületéről, a dicsőségre, a becsületre, a hazára s a lobogóra való büszkeségről. A nő alig lélekzett, szive összeszorult, majd megint kitágult; és nézett-nézett reá, és nem győzött betelni nézésével és gondolatai messze kalandoztak; mintha látta volna az ő szegény unokatestvérét, ki oly ifju, oly gyöngéd, kinek se apja, se anyja, mintha látta volna őt az elemek s emberek dühös csatájában, mosolyogva, szeliden, mint most, mikor előtte beszél; s ilyenkor nagy kisértést érzett az iránt, hogy átölelje a nyakát s ne eressze el soha maga mellől. A szive összeszorult, összeszorult, mintha valami hurok fojtogatná a torkát, aztán végre elkezdett zokogni.

- De mi bajod? - kérdé csodálkozva Carlo s félbeszakította beszédét.

- Semmi... sem fáj... Azt hiszem, félek.

A férfi figyelve nézett reá. Erminia idáig sáppadt arcza vörös lett, mint a pipacs, aztán elsáppadt megint. Ekkor Carlo megfogta a kezét kissé remegő kezével, s nem mert a szemébe nézni; és a nő eltakarta az arcját.

- Most már te okozol fájdalmat nekem! szólt Carlo egy kis szünet után halkán. Légy hozzám egy kissé kegyelmes!

Erminia ráemelte könyes szemeit. Az ő szeme mélyén is könyök csillogtak, aztán kezére hajtotta a fejét s rövid szünet után alig érthető hangon suttozta:

- Bátorságot kell vennem magamnak s el kell távoznom... értesz?... Kell, hogy bátorságot vegyek magamnak.

Nem szóltak többet. Az előszobában Giorgio léptei hallatszottak. A nő megremegve állott fel s gyorsan eltávozott, a férfi sáppadtan kapott sapkája után és sietve elment.

*

Giorgio mintha idegen volna a felesége szobájában, zavarral lépett be, s ezt szokott magatartása sem volt képes eltitkolni. Egy idő óta ő is sáppadt volt s férfias erővel iparkodott elleplezni gyötrelmeit. A legkeserűbb gyötrelmek egyike volt reá nézve az a kötelesség, hogyha vagy fél órát felesége közelében kellett töltenie, fényes tekintetét ki kellett állania s változatlanul édes, nyugodt hangját kellett hallania. Ennek a szobának oly tiszta, becsületes volt még a külseje is; a levegő tisztán s szabadon látszott áramlani e szobában az egyszerű butorok, a nagy fehér ágy s kék függönyei között. Giorgio ide mindig úgy lépett be, mintha templomba jönne s ösztönszerűleg megérezte felesége fájdalmát s azt a visszariasztó hatást, melyet neki reá tennie kellett voltaképen szívből jövő, de hidegnek látszó udvariasságával. De utóbb jól eső érzés töltötte el szívét e csendes nyugalmas szobában, úgy érezte, hogy vére felfrissül ereiben s hogy annak a haldoklónak sötét s végzetszerű tekintete nem követheti idáig félelmetes szerelmével. Nagy tiszteletet, nagy hálát, nagy gyöngédséget érzett gyermeke anyja iránt, ki oly szeplőtlenül viselte az ő nevét; csodálta, mint valami felsőbb természetű lényt, s úgy tünt föl neki, hogy lehetetlen, hogy ekkora szelidség, ekkora tisztaság megzavartassék és hogy a szenvedélyek, melyek oly nagy hévvel dulták fel az ő nyugalomát, képesek lennének felzavarni e nyugalmas lelkiismeretet, e tiszta, szeplőtlen becsületet.

De egyszer egymás mellett látva ülni a két unokatestvért, valami gondolat futott át agyán, mint egy fénysugár s hirtelen mintha megmarta volna a szívét.

XVI.

E perctől fogva más szemekkel nézte Giorgio a feleségét. Napról napra több szüzi vonzóerőt fedezett föl benne, melyek le voltak fátyolozva, el voltak rejtve, de hatalmasak, erősek valának, ragyogó szemeiben, finom beszédében, szerény magaviseletében, abban a szivben, mely talán ugyanazt a vihart iparkodott leküzdeni, mely az övében pusztított, melyet talán már előbb érezett s melyet hősieesen nyomott el mindig: s ez még vonzóbbá tette őt; érezte, hogy ha nem volna a férje, e finom, szelid, megőrizett bájos vonások az ő szívének vágyait, melyek elfásultak az asszonyi fogásoktól, nagy mértékben fellobbantanák. Képzelődése, melyet az az annyira más, oly távollevő nő izgatott, lassan-lassan feléje hajolt s furcsa volt, hogy ez az ember most első ízben szerette meg feleségét ugyanazzal a hévvel, mely őt a szenvedélynek annyi csatáján hurczolta át, most, mikor azt vette észre, hogy mást is magukkal ragadhattak ezek a kedves vonások, a melyekre oly érzellemmel kezdett gondolni, mintha egyedül ezek lehetnének békéjének, nyugalmának, élete boldogságának alapjai.

Az előszobában találkozott Carloval; ez alig köszöntette őt, látszott, hogy ki akarja kerülni. Erminia még sáppadt volt s könnyeit törölte. Ki se tudná elmondani, mennyit szenvedett ez az ember az alatt a félóra alatt, melyet felesége mellett töltött, a ki eltitkolta előtte könnyeit, elrejtette előtte a szívet, nem volt már az övé, noha szíve mélyében néki is nagy mértékben voltak gyöngéd, szép tulajdonságai s ki csak azért rossz, mert gyöngé, ki a büszkeségig érzékeny volt.

- Mit mondott az orvos Gianninoról? kérdezé.

- Jobban van... eléggé jól van.

- S te hogy vagy?

- Jól.

- Napról napra sápadtabb leszesz... meg kellene vizsgáltatnod magad Rendonával.

- Én egészen jól érzem magam, ismétlé röviden.

- Üdülésre volna szükséged... Ha akarsz, menjünk falura... Tremestieribe, sietett hozzá tenni.

- Ahogy jónak látod.

- Én azt óhajtom, a mi neked javadra szolgál.

- Te sem vagy egészséges... szólt ő habozva... Ha akarsz, menjünk.

Szemeik véletlenül s most első ízben találkoztak. A férj elfordította tekintetét, mert érezte, hogy a szíve hevesen dobog.

- Én jól vagyok... nem rólam van szó, felelt nagy meghatottságát elfojtva. Beszélj erről a dologról Rendonával s ha elhatározhatod magad, tudasd velem.

Elhagyván Erminiát, sürgős és fontos végezni valók ürügye alatt szobájába zárkózott s egész este lázas lépteinek zaja hallatszott ki, a hogy föl s alá járkált szobájában épp úgy, mint az nap, melyen gyermekét betegen találta.

Erminia mozdulatlanul maradt a diványon ülve, hol férje hagyta; időről időre köny lepte el a szemét.

*

Este Ruscaglia asszony jött látogatóba, de ezuttal nem hozta magával az ő hadnagyát.

- Tudod-e, mi az ujság? szólt a leányához: Carlo parancsot kapott, hogy három nap múlva menjen Genuába a hajóra, mely Argentínába, vagy Paraguayba, tudom is én, szóval Amerikába megy, valami szörnyű vidékre, a hol mint a veszett kutyák úgy verekszenek az emberek, és mintha ez nem volna elég, az Isten büntetéséből a sárgaláz is pusztítja az embereket. Hát így kell bánni egy emberrel?

S épp most, mikor annak a szegény fiúnak éppen gyógyulásra volna szüksége. Te is láthatod rajta, mily sovány és sápadt szegény! Két évben egyszer adnak neki két rövid hónapnyi szabadságot s még ebből a rövid időből is találnak módot, hogy el-elraboljanak két hetet. Valóságos uzsorások! Valóságos gyalázat. Meg is mondtam, hogy küldje nekik vissza a vállrojtjait is, meg a csillagjait is. A milyen derék ember, mindenütt megkeresi a kenyerét.

Erminia szótlánul hallgatta az anyját.

- S ő mért nem jött el? - kérdé végül.

- Nem tudom. Azt hiszed, oly könnyű dolog megemészteni ekkora boszuságot? Hagyja ott az egészszet; ez a legjobb tanács, a mit adhatok neki én, a ki mégis csak többet tapasztaltam, mint ő.

Erminia nem szólt; anyja távozóban kérdezte tőle, hogy érzi magát; ő azt felelte, hogy egészen jól s lázzal feküdt le. A Giannino dajkája, a ki a szomszéd szobában elaludt, hallotta, hogy egész éjjel nyögött s jajgatott álmában.

*

Másnap eljött Carlo a néniével. Erminia már akkor fölkelte s alig volt jele annak, a mit az éjjel szenvedett. Kissé levert volt, az igaz, de ilyen volt ő már jó ideje. Carlo köszöntésére s kézszerítésére a szokott módon felelt; a társalgásban kevés részt vett, úgy mint szokott; Carlo is olyannak mutatkozott, mint idáig; egyszerre csak, míg a nagyanya unokájával bibelődött, összenézett mind a kettő s mélyen elpirult.

- Vonulj vissza a polgári életbe! ismétlé Ruscaglia néni, kedvelt eszméjéhez térve vissza. Ez az én tanácsom. Ha azok az urak így bánnak veled, hadd ott őket! Azt hiszem, nem egy hamar fognak megint olyan tisztre akadni, a ki az ő kedvükért tizennégy órát tölt a hullámok közt!...

- Elmégy? kérdé Erminia unokabátyjától, rá se nézve.

- Igen, felelt az ugyanígy.

S egyebet nem szólt, mert valami elfojtotta a szót a torkán.

- El fog menni, igen, ha bolond, el fog menni... hanem, ha úgy tesz, a hogy én mondom, meg fogja látni, hogy előbb-utóbb el fognak jönni a házába ezek az urak s úgy fogják visszahívni!... Majd, éppen most, mikor ugyancsak szüksége van a szülőföld levegőjére. Hát ilyen képpel kell őt elküldeni s éppen a sárga láz s mindenféle betegség közé!... Majd beszélék én a vőmmel, annak sok barátja van a miniszteriumban, majd kicsinálják azok a dolgot.

Erminia hirtelen fölkapta a fejét.

- Ne tegye! kiáltott Carlo élénken. Nem, néni, hiába volna ugyis. Ne tegye!

- Te azt fogod tenni, a mit azok akarnak, kiknek több belátásuk van nálad, felelt a néni megátalkodva. Ne tégy nekem semmi ellenvetést azokkal a te vállrojtjaiddal! Te azt fogod tenni, a mit neked a te nénéd mond, mint kis gyerekkorodban. Hagyj menni!

A két unokatestvér magára maradván, egymásra nézett, aztán ugyanabban a pillanatban másfelé nézett mind a kettő.

- Mikor utazol? kérdé végül Erminia halk hangon.

- Szombaton.

- Eljössz még, mielőtt elutaznál?

- Igen...

- Eljössz minden nap?...

- Igen, minden nap!... hisz úgy sincs több csak kettő...

Rövid szünet után hirtelen kezét nyújtott neki a nő s halkan, szinte elhaló hangon suttogta:

- Isten veled... Talán nem mondhatom többé neked úgy, mint most... Isten veled!

Arczán legördültek a könnyei, lassan egymásután, a nélkül, hogy most már elrejtene iparkodnék azokat.

Ruscaglia asszony diadalmaskodva tért vissza:

- Biz' én megmondtam!

Nem megy az úgy! Giorgio azt mondja, hogy egy hat hónapos szabadságot egészségi szempontokból kieszközölni a lehető legkönnyebb... szóval, majd kicsinálja ő a dolgot. S te nem fogsz elmenni!

Erminia, ki unokatestvére felé volt fordulva, e szavakat hallva, szokatlan élénkséggel fordult el tőle; arczát pir borította el s a látogatás egész további ideje alatt nagyon zavartnak látszott. A szegény fiu ellenkezőleg, mint egy valódi gyermek, nem tudta eltitkolni az örömét.

- Tehát a viszontlátásra, szólt, mikor eltávozott.

Erminia szó nélkül szorított véle kezét.

*

La Ferlitát fájdalmasan érintette az anyósa kérése; mindazonáltal iparkodott őt megnyugtatni.

Büszkesége nem engedte, hogy ellentmondjon. Mindannak daczára nem merte a legkevésbé sem gyanusítani a feleségét, nem merte vádolni lázas izgatottságát, mely ujabban feltűnt neki, s melyet a szegény áldozat a martir küzdelmével iparkodott eltitkolni; de félt; félt azoktól a szenvedélyektől, melyeket ellenállhatatlanoknak hitt; félt, mert szeretni kezdte őt, szeretni szive egész melegével. Egy kínos napot töltött el így. Este Erminiát levertnek találta; a szegény asszonyka emberfölötti erőt fejtett ki, hogy eltitkolja helyzetét; a láz, mely körülbelül egy hét óta minden este meglepte, hevesen tört ki rajta; mindannak daczára sem feküdt le s a lámpa mellett himezett, a kezei reszkettek s a szemei az ellenző daczára égtek.

- Te szörnyü módon szenvedsz! szólt a férj. Nagyon rosszul vagy. Tüstént el kell hivatni Rendonát.

- Miért?... Nem érzem magam oly rosszul, biztosítalak. Csak talán olyan futó izgatottság lesz az egész.

Giorgio fölemelte a kezét, hogy megfogja az övét, de nem merte.

- Erminia, szólt oly hangon, melyet ez jó ideje nem hallott tőle; nincs jogod hozzá, hogy ily módon öld meg magad; gondolj fiadra...

Magáról nem mert beszélni. A nő kétkedve emelte föl fejét s Giorgio lassan lehajtotta a magáét.

- Holnap, szólt végre, elhatározva magát a nő egy pár percnyi habozás után. Majd holnap meglátjuk.

- Amint akarod, felelt Giorgio fölemelkedve.

Egy szót sem szólt Carloról. Habozónak látszott; aztán, mielőtt eltávozott, egy ideig megállott, a szokottnál tovább; hosszan ránézett fehér kezeire, sáppadt sovány arczára, a mint a himzés fölé hajolt, az ellenző árnyékában, finom, szabályos alkatu nyakára, melyet a fény könnyedén bearanyozott a pehelyszerű haj fodrai alatt, nézte szép lázas szemeit, ruhája fodrait, melyek lágyan omlottak a szőnyegre, vágyakozva látta mellette a diványon azt az üres helyet, melyet ő, a férj nem mert elfoglalni, vállát, melyre oly szívesen tette volna rá a karját. Aztán felhő borította el a szemeit s hirtelen távozott.

*

- Elküldött urnód az orvosért? kérdé másnap az inast.

- Nem uram, felelt az.

- Jól van, mehetsz.

S szobájában járt-kelt megint tovább. Egyszer-kétszer hozzá akart menni, de a küszöbön túl nem jutott. Ugy látszott, keveset s rosszul aludt; sáppadt volt s rosszkedvű. Valami vak, érthetetlen harag, mely egész valóját eltöltötte, dühöngött, forrt benne. Iróasztalától a szemközti falig járt föl s alá, meg-megnézve az órát, mintha egy döntő pillanatra várna.

XVII.

Erminia sem aludt ez éjszakán. Rossz kedvvel, beesett arczczal kelt föl; ő is nyugtalannak látszott, mert ujjai reszkettek a himzés fölött. Egyszerre csak megszólalt a csöngetyű; ő is mozdulatlanul, a vászonra hajtott fővel mélyen elpirult, aztán rögtön még sáppadtabb lett, mint annak előtte.

Az első üdvözlések után a két rokon egy ideig némán ült egymással szemben, nem tudva legyőzni nagy elfogultságukat; a nő még idegesebben szurkálta tűjével vásznát.

- Carlo, szólt föl sem emelve szemét, mire határozta el magad?

S az ifju érezte azt az ünnepélyes rezgést, a mely a nő halk hangjában volt.

- Nem tudom... felelt habozva s halkan mint ő.

- El kell utaznod... A mama látod azért beszél úgy, mert mi asszonyok némely dolgokat nem tudunk felfogni... Ha ránk hallgatsz, tönkre teszed pályádat s az nagy szerencsétlenség volna rád... el kell utaznod.

- Te akarod?... szólt ő oly halkán, hogy alig hallszott.

- A kötelességedet kell teljesítened... mondá akadozva s szemei könnyekkel teltek meg, arca sáppadtabb volt, mint valaha... A kötelességünket kell teljesítenünk, Carlo...

- Elutazom, felelt az ifju, fejét lehajtva.

Nem szóltak többet.

- Ma este elutazom, ismétlé Carlo.

S ő csak himzett tovább, lecsüggesztett fővel, még mélyebbre hajtva fejét, mint az előbb, s forró könnyei egymás után hullottak kezeire. Egyszerre csak feléje nyujtotta könyázott kezét, mely remegett s így maradtak szótlánul szemben egymással.

- Isten veled! szólt a férfi, isten veled! én tenni fogom kötelességemet...

- Én is! susogta Erminia s lehanyatlott a diványra.

*

Az orvost nagy sebbel-lobbal hívták. Ruscaglia asszony, ki épp az állomásról jött, hova nagy panaszkodva kísérte ki unokaöcscsét, lélekszakadva sietett föl a lányához. Erminia heves lázban feküdt; a baj annál veszedelmesebbnek látszott, mert el volt fojtva s úgy látszott, hirtelen, váratlanul tört ki, oly hévvel, melynek a legyőzésére kevés az idő.

Rendona egy szempillantás alatt fölverte a házat s még két más orvost hivatott, a kikkel tanácskozni akart, La Ferlita jött-ment, mint valami álmokóros; hallgatta, mit mondanak az orvosok, szemeivel követte a szobában levők mozdulatait s időről időre végig simította kezével a homlokát.

- Mi a véleményed? kérdé Rendonától, mialatt az keresztül ment a szobán.

Az orvos vállat vont:

- Mit mondjak?... majd meglátjuk holnap, ha csökkent a láz...

Giorgio kénytelen volt leülni, a lábai mintha megtagadták volna a szolgálatot.

Éjfél felé sürgősen hívták Rendonát Acirealéba.

- Mondjátok, hogy nem mehetek, felelt ez, miután elolvasta a táviratot. Sürgönyözzetek.

Giorgio némán bámult reá; az egész éjszakát felesége ágya mellett mozdulatlanul töltötte; ugy látszott, mintha őt még súlyosabb baj érte volna, mint a feleségét.

*

A láz másnap kissé alább hanyatlott, a delirium elmúlt, de a betegség még mindig súlyosan fenyegető volt. A másik két orvos megint eljött tanácskozni.

- Mit mondanak? kérde La Ferlita, miután eltávoztak.

- Semmi újat; nem rosszabbodott; felelt Rendona.

- Meg van mentve! kiáltott Giorgio.

- Nem... azt nem mondtam... Majd meglátjuk.

Egész nap folytonosan jöttek-mentek az orvosok, a jóbarátok, kik a kapu alatt megállottak beszélgetni, a barátnők, kik feljöttek egy pillanatra, hogy félhalkan váltsanak pár szót egymással a szalonban, és megsuhogtassák selyem ruhájukat. Eljött a csendes, szomorú este, a nyári meleg, nyomasztó este; sorban kigyultak a lámpák, a kocsik robogása mind sűrűbb lett; a nyitott ablakon át, a nagy nehéz függönyök között mélyen a sötétlő kék égen csillagok ragyogtak; a gázlángok az utcán megküzdöttek a szürkület homályával; az utcán az est szokott zaja hangzott fel s a nagy csendes, csaknem sötét szobában elhalt a szőnyegeken az ő nyugtalan lépteinek zaja. Az előszobában meg-megszólalt halkán, félénken a csöngetyű, s a szomszéd szobából ki-kihallzott a szegény Giannino sirása... Naplementétől éjfélig örökkévalóság az idő. A beteg nem fantáziált, nem hánykódott többet, mozdulatlanul feküdt, az ablak felé fordulva arcával a sötétben, szemei fájdalmasan behunyva; egyszer-egyszer alig hogy kinyitotta; lélekzete nehéz, szagatott volt.

*

Éjféltől Rendona, akit már elnyomott a fáradtság, azt mondta, hogy kipihen magát egy kicsit, mert a beteg állapota most megengedi. Ruscaglia asszony egészen ki volt már merülve.

- Menj, fekj le te is vagy egy félóra, szólt Giorgionak az orvos, a vállára téve az egyik kezét. Bizonyára fáradt vagy.

Giorgio tagadólag rázta a fejét s meg nem mozdult az ágy lába mellől.

- De Giulietta majd helyettesít, még többet ért hozzá, mint te; aztán két vagy három óra felé főlválthatod.

- Nem, szólt Giorgio rekedten, a milyen már reggel óta volt a hangja. Nem vagyok álmos.

És mindig csak azt felelte: Hiába, nem tudok aludni. Rendona vállat vont s ott hagyta.

*

La Ferlita nem volt álmos, de össze volt törve teste, lelke. Idegei kinosan küzdöttek a fáradtsággal, s a fejét mintha valami szörnyű erő nyomta volna össze: kinosan zugott agyában az utolsó kocsi robaja s azok a ritka lépések, melyek az ablak alatt hallatszottak, mintha agyát csapkodták volna s a juniusi meleg éjszaka elbágyasztotta. Agyának e nagy zürzavarában egymás után tüntek fel zavart, fájdalmas összevisszaságban a múlt, a jelen, az ifjúkor forrongásai, a legtávolibb, s legjelentéktelenebb dolgok emlékei. Nata, a fia, Firenze, Erminia, a tremestieri templom, Rendona arcza, a mikor azt mondta: *majd meglátjuk*, Carlo, ki a tenger hullámaival küzd, a gőzgép, a mint az acirealei állomáson a gőzt fujja magából; mindezek a dolgok nyüzögtek, mozogtak agyában. S e nagy zürzavarban folyton előtte állott ennek a beteg-asszonynak a képe, ahogy ott fekszik előtte, az ablak felé fordított arccal. S a

gondolatmenete folytonosan ezt az utat tette meg, a Principe Amadeo utcától a tremestieri templomba s annál a fehér ágynál végződött, melyet a lámpa ellenzője homályba borított. Aztán megint előlről. S ebből a nagy gomolyagból egyszer-egyszer kiemelkedett Erminia alakja, elmosódott körvonalokkal, melyeket alig lehetett jól meghatározni, abba a lágy szövetű ruhába volt öltözve, mint szokott, s melynek fodrai hosszan omlottak el a divány lábánál az ő rendes helyén, s a lámpa fénye bearanyozta finom, pehelyszerű hajával eltakart nyakát, a mint lehajtotta a fejét... és Carlo jött és közéjük állott, Erminia és ő közéje, nyugodtan, nesztelenül. Ekkor aztán visszagondolt arra a másik távoli asszonyra, s úgy tetszett, látja őt abban a szálló szobában, kitárt karokkal, tüneményszerű szemeivel, - minduntalan elő lépett a homályból váratlanul, fenyegetőleg és komolyan és úgy érezte, hogy ő most öntudatlanul, érzéstelenül bámulja ezt az alakot; egyszer-egyszer nagy félelem fogta el ettől a mozdulatlan néma tüneménytől; aztán elfordította a szemeit az ismerős falakra, melyek körülvették, megpihentette szemeit a butorokon, melyeket mind apróra ismert, a kárpit nagy virágain, a mozdulatlanul álló, keleti himzésekkel diszitett függönyökön; úgy érezte, mintha ezek a falak körülállanák, körülölelnék, hogy pártfogásba vegyék, hogy megvédelmezzék. Az óra lassan ütötte az órákat egymás után, tiszta, ünnepélyes hangon; csengése oly barátságos volt neki; aztán felelt az órának a legközelebbi torony, aztán a többi egymás után az éj csendjében; gyakran összekeveredtek a különböző órák ütései, melyek őt mind a multa emlékeztették, a multa, melyet e szobában töltött. Sok minden jutott eszébe, mikről nem is hitte volna, hogy emlékezik rájuk, melyek talán egészen észrevétlenül vonultak el előtte akkor, melyeknek mindnek oly édes ábrándos és amellet keserűen fájdalmas emléküik volt mostan; azok az órák, melyeket e diványon Erminia mellett töltött, ki himezett... az az est, a mikor együtt mentek a bálba s az asszony teli rakott mindent az ő ruhája apró-cseprő tárgyival - azok az édes, egyszerű, érzelemmel telt beszélgetések, mikor még a legnagyobb bizalommal mondtak el egymásnak mindent, a mikor még nem volt szemükben zavar, mikor még nem voltak lázaik, aggodalmaik, sem ijesztő képzelődéseik, melyeknek emésztő, kérlelhetetlen a hatása; a mikor a szobácska nyugalma még nem volt megzavarva, s tervezgettek s a holnapról beszélgettek s Gianninoról s falusi birtokukról. Most ez mind csak a múlté, melybe oly édes belémerülni. A jelen az kérlelhetetlenül megijesztette őt, Erminia alakjával, ki mozdulatlanul, kinosan lélekezve feküdt ott. S a mig csak nézte, nézte őt, iparkodott kitalálni, vajjon micsoda küzdelem ment végbe belsejében, mielőtt tőle eltávolodott, olvasni akart arcvonásaiban, melyek az árnyékban mintha minden pillanatban változáson mentek volna keresztül, a melyek után szerette volna kitalálni azokat a szörnyü gyötrelmeket, melyeket a szegény nő deliriumában kiállott.

Hajnal felé nyugtalankodni kezdett a beteg. Giorgio aggódva kísérte szemmel mozdulatait, anélkül, hogy moccani mert volna. Egyszerre csak észre vette, hogy Erminia szemei ki vannak nyitva s hogy jó ideje merően néz rá. Fölkelt s melléje állott. Erminia szemei oly kitartással, oly kifejezéssel szögeződtek rá, hogy megkérdezte tőle:

- Mit kívánsz?

A nő nem felelt, csak folytonosan nézte, kezével tapogatózott a paplanon, mintha keresne valamit, aztán megfogta a kezét.

- Beszélni akarok veled, szólt alig hallható hangon.

Neki úgy tetszett, mintha az a kéz a szívét szorítaná.

- Szerettem Carlot!... szólt Erminia, legyőzve nagy zavarát.

A férfi mozgatta az ajkait, de egy hang sem jött ki rajtuk.

- Bocsáss meg... zokogott a beteg hosszabb szünet után. Meg kell bocsátanod... Giorgio!... nem vagyok bűnös!... Nem tudtam, hogy szeretem őt... nem vettem észre... annyit, de annyit

sirtam... oly sokat szenvedtem!... megmondtam neki, hogy távozzék... s ő eltávozott... Nem az én hibám, hogy a szerelem erősebb nálam... de azt hittem, meghalok... - De ő semmit sem tud... esküszöm neked... senki sem tudja, mennyit szenvedtem... Ne mondd majd meg Gianninonak... ne mondd meg a mamának sem... mondd, ugy-e megbocsátasz... mondd, hogy nem hagysz el haraggal...

Giorgio nem felelt, csak csendesen sirt a lámpaernyő árnyékában. Egyszerre csak feléje fordította a fényt, azt hitte, önkívületben beszél így, s ekkor látta arcán a kimondhatatlan aggodalom jeleit, s hogy arcza könyben ázik. Nem szólt egy szót sem, csak lehajolt az ágyára, s magához ölelte, homlokát homlokához érintve s könyeik összefolytak.

- Oh mily jól esik... Mily jól esik éreznem a te könyeidet... Mily jól esik látnom, hogy sírsz! Miért nem sírtál idáig? Oly régóta... Oly régóta!... Mily jól esik!... Ugy érzem, mintha ujjá születném... Ugy érzem, meggyógyulok.

Nem mertte megmondani néki, hogy mily bűnös, érezte, hogy ugysis tudja azt Erminia, nem mertte tőle kérni a bocsánatot, a mit általában már ugy is megkapott. Erősen sirt... A hajnal bevilágított az ablakon... mint akkor ott a szállóban... s a beteg átszellemült fehér arcját még jobban elsáppasztotta.

- Te meg fogsz gyógyulni! mondá Giorgio szaggatott hangon... hallod, te meg fogsz gyógyulni!... S végre boldogok leszünk, megint... elmegyünk falura... ott egymáséi leszünk, mindig egymáséi... és nem lép közénk senki más... senki más!

- Mily jól esik hallanom, hogy így beszélsz!.. Mily szép így a hajnal!... Jobban érzem magam!... Hozd ide Gianninót!... Szegény kis gyermek!... Hadd lássam őt...

Giorgio lábujjhegyen hozta el a csecsemőt. Az anya hosszan, némán ölelte meg gyermekét, aztán lesóványodott, fehér karjával Giorgio nyakát átölelve ugy nézték együtt ezt az üde, rózsás kis angyalkát, a ki még álmos nagy szemeivel bámult reájuk.

- A javulás igen nagy, szólt Rendona, mikor megérkezett. Javulás, a melyre számíthatunk!

XVIII.

Erminia állapota tényleg rohamosan javult, s néhány nap alatt teljes gyógyulás állott be. Giorgio egy pillanatra sem hagyta magára; mint a hogy ő mondta, a szemeivel gyógyította, mintha valami igen nagy hibáját kellene jóvá tennie, elfeledkezve a szomorú napokról annál inkább, mennél jobban gyógyult a felesége. Ugy érezte, mintha véle együtt újjá születnék ő is. Örült, hogy ismét ott láthatja az ő szokott helyén a pamlagon az ablak közelében, sáppadtan még s lesóványodva, de mosolyogva már reá s kis gyermekére s a boldogság érzete fogta el, ha rá gondolt arra az éjszakára, melyet ott mellette töltött el, azokra az izgatott napokra. Mikor a kedves teremtsnek finom, még a gyengéségtől meg-megremegő tagjait látta, valami új, mélyebb, s átérzettebb gyöngédség fogta el s azzal a szájalommal együtt, melyet iránta szenvedése miatt érzett, nagy hódolattal gondolt reá, nagy tisztelettel e gyenge teremts iránt, ki leczkét adott neki az erőből. Némely pillanatban szégyen fogta el, megalázva érezte magát ez előtt az oly nemes és oly szerény nő előtt, nagy örömet érzett, hogy őt ennyire szeretheti, s hogy az is szereti.

*

Junius vége felé Rendona végre beleegyezését adta a Giorgio által is sokszor hangoztatott tervbe, hogy a nyarat falun töltsék. Már nagyon meleg volt Tremestieriben is, Pianaban is. Erminia Giarreba kívánczolt. Az elutazás előkészületei nagy örömet okoztak mindnyájuknak. Végre egy vasárnap, a reggeli vonattal elindultak; az égből, mintha arany eső hullott volna, a tenger ezüstös csikokban ragyogott; a vasut mentén a kertekből narancsvirág mosolygott feléjük; az állomásokon ünnepi ruhába öltözött parasztok álldogáltak; a gyerekek, kik a vonattal párhuzamos utakon haladtak, ujjongva kiabáltak a vonatra.

Az acirealei állomáson nagy néptömeg nyüzsgött-mozgott. A házaspár egyedül volt a szakaszban. Erminia kíváncsian nézte a nagy jövés-menést, Giorgio a másik oldalt szemlélte. A vonat tovább állott, mint kellett volna, mert egy külön vonatot állítottak össze s az indulóban volt.

Két kocsiból állott a gépen kívül. E pillanatban feketébe öltözött, szőke ur jelent meg, több szolgától kísérvé, kik szintén feketében voltak; a vasuti hivatalnok nagy zajjal zárta be az egyik vagon ajtaját, mely belül egészen be volt vonva feketével, s melynek belsejében egy koporsó állott, rajta nagy virágkoszoru, oldalán lelógó fekete szalaggal.

A gyászruhás ur megemelte a kalapját, néhány szót váltott az állomásfőnökkel s beszállott a kocsiba. A szálloda ablakaiból sok kíváncsi könyökölt ki.

Erminia a férjéhez fordult, ki sáppadtan, átszellemült arczczal állott az ajtó mellett s tágra nyitott szemekkel nézte ezt a jelenetet. A másik vonat gépje fütyölt s a gyászos menet kivonult lassan dübörögve az állomásról. Giorgio, ki az egész idő alatt, mint egy szobor, szótlantul, mozdulatlanul állott, most lehorgasztotta a fejét s az ülésre rogyott.

Erminia szintén elsáppadt, talán sejtette, hogy az a kérlelhetlen tünemény még utoljára is utjukba került és olyan volt, mintha a sirből akarna kikelni, hogy lerontsa minden álmukat a békéről, a szeretetről s a boldogságról. Giorgio meg volt semmisülve, egyszer csak megfogta valaki a kezét s a karjai között érezte a kis gyermeket: a szegény kis Giannino együgyüen bámult reá. La Ferlita hirtelen a picziny karocskák közé rejtette arczzát, hogy meneküljön a borzasztó látvány elől s érezte, hogy Erminia karjai ölelik át a nyakát.

- Szegény Giorgio! szólt halkán Erminia. Mi oly nagyon, oly nagyon szeretünk téged!

Ő köny nélkül, de holthaltványan ölelte magához mindkettőjüket, hosszan, erősen.

Mikor a vonat Giarreban megállott, fölemelte a fejét, kinézett és föllélekzett: olyan volt, mintha egy hosszú, kinos álomból ébredne föl. A gyászos vonat eltűnt, a füst lassan-lassan eloszlott az azurkék égen.

A multból semmi sem maradt.

*

Mikor Giarreba értek, La Ferlita egy táviratot talált ott, melyet a cataniai táviró hivatalból küldtek utána. A lap csak a dátumot tartalmazta s ezt a két szót:

»Isten veled«.

VÉGE.